

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΛΟΥΡΑΛΙΣΜΟ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΟΧΗ

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ, ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ, ΣΤΟ
ΜΑΥΡΟΒΟΥΝΙΟ, ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ
ΒΟΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, ΣΤΗ ΣΕΡΒΙΑ ΚΑΙ
ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2022

Εθνική έκθεση: Ελλάδα

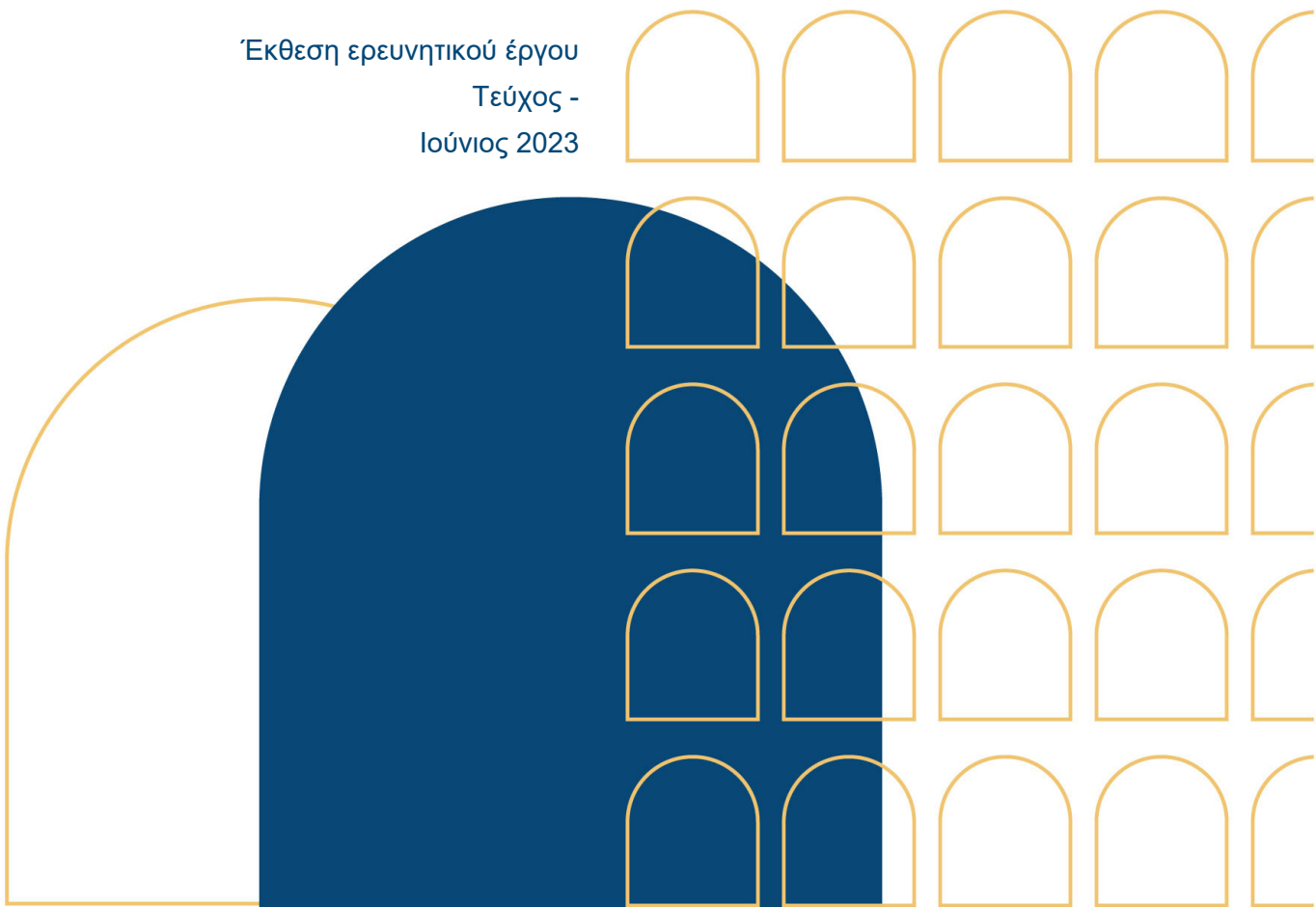
Λαμπρινή Παπαδοπούλου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ιωάννης Αγγέλου, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Έκθεση ερευνητικού έργου

Τεύχος -

Ιούνιος 2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Σχετικά με το Παρατηρητήριο για την Πολυφωνία στα Μέσα Ενημέρωσης	4
1.1.	Επισκόπηση του έργου	4
1.2.	Μεθοδολογία	4
2.	Εισαγωγή	6
3.	Αποτελέσματα από τη συλλογή δεδομένων: αξιολόγηση των κινδύνων για τον πλουραλισμό των Μέσων Ενημέρωσης	7
3.1.	Θεμελιώδης προστασία (52% - Μεσαίος κίνδυνος)	12
3.2.	Πλουραλισμός στην αγορά των μέσων ενημέρωσης (70% - Υψηλός κίνδυνος)	15
3.3.	Πολιτική ανεξαρτησία (55% - Μεσαίος κίνδυνος)	19
3.4.	Κοινωνική συμπερίληψη (67% - Υψηλός κίνδυνος)	22
4.	Συμπεράσματα	25
5.	Σημειώσεις	27
6.	Αναφορές	30
	Παράρτημα Ι. Ερευνητική Ομάδα	
	Παράρτημα ΙΙ. Ομάδα Εμπειρογνομόνων	

© European University Institute 2023

Περιεχόμενο και επιμέρους κεφάλαια © Λαμπρινή Παπαδοπούλου, Ιωάννης Αγγέλου, 2023

Δημοσιεύθηκε από το European University Institute,
Robert Schuman Centre for Advanced Studies.

Το παρόν κείμενο είναι διαθέσιμο για μεταφόρτωση μόνο για προσωπικούς ερευνητικούς σκοπούς. Αναπαραγωγή για άλλους σκοπούς, είτε σε έντυπη, είτε σε ηλεκτρονική μορφή, απαιτεί τη συγκατάθεση των συγγραφέων. Παραπομπές ή παραθέσεις θα πρέπει να αναφέρουν το πλήρες όνομα των συγγραφέων, των επιμελητών, τον τίτλο, το έτος έκδοσης και τον εκδότη.

Τυχόν αιτήματα θα πρέπει να απευθύνονται στο cmrf@eui.eu.

Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν κείμενο είναι των συγγραφέων και όχι του European University Institute.

The English version of this report prevails over the translation in national language.

Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Robert Schuman Centre for Advanced Studies

Research Project Report -
RSC / Centre for Media Pluralism and Media Freedom
Δημοσίευση Ιούνιος 2023

European University Institute
Badia Fiesolana
I – 50014 San Domenico di Fiesole (FI)

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union. The European Commission supports the EUI through the EU budget. This publication reflects the views only of the author(s) and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

1. Σχετικά με το Παρατηρητήριο για την Πολυφωνία στα Μέσα Ενημέρωσης

1.1. Επισκόπηση του έργου

Το Παρατηρητήριο για τον Πλουραλισμό στα Μέσα Ενημέρωσης είναι ένα ερευνητικό εργαλείο με στόχο τη διαπίστωση πιθανών κινδύνων για τον πλουραλισμό των μέσων ενημέρωσης στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και σε υποψήφιες προς ένταξη χώρες (Αλβανία, Μαυροβούνιο, Δημοκρατία της Βόρειας Μακεδονίας, Σερβία και Τουρκία). Το παρόν κείμενο συνοψίζει τα αποτελέσματα της εφαρμογής του Παρατηρητηρίου στην Ελλάδα για το έτος 2022. Το έργο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο μιας προπαρασκευαστικής δράσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου της Φλωρεντίας.

1.2. Μεθοδολογία

Για τη συλλογή των δεδομένων και τη συγγραφή των επιμέρους εθνικών εκθέσεων, το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης συνεργάστηκε με εθνικούς εμπειρογνώμονες. Εξαιρεση αποτελεί η περίπτωση της Ιταλίας, όπου η συλλογή των δεδομένων έγινε από την ομάδα του Κέντρου για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης. Η συλλογή των δεδομένων βασίστηκε σε τυποποιημένο ερωτηματολόγιο, το οποίο διαμορφώθηκε από το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης.

Η συγκέντρωση των δεδομένων για την ελληνική περίπτωση, η αξιολόγησή τους, οι συνεντεύξεις με άλλους εμπειρογνώμονες και η συγγραφή της εθνικής έκθεσης έγιναν από την Επίκουρη Καθηγήτρια του ΕΚΠΑ, Λαμπρινή Παπαδοπούλου και τον Δρ. Γιάννη Αγγέλου. Προκειμένου να διασφαλιστεί η ακεραιότητα της μελέτης, οι απαντήσεις για κάποιους επιμέρους δείκτες αξιολογήθηκαν από μια εξωτερική ομάδα εμπειρογνομώνων (βλ. Παράρτημα 1). Το προσχέδιο της παρούσας έκθεσης εξετάστηκε από την ομάδα του Κέντρου για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης. Σε κάποιες χώρες οι εθνικές εκθέσεις αξιολογήθηκαν περαιτέρω από ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες.

Οι κίνδυνοι για τον πλουραλισμό των μέσων ενημέρωσης ελέγχονται σε τέσσερις θεματικούς άξονες: Θεμελιώδης Προστασία, Πλουραλισμός στην Αγορά των Μέσων Ενημέρωσης, Πολιτική Ανεξαρτησία και Κοινωνική Συμπερίληψη. Η αξιολόγηση των κινδύνων προκύπτει από την αξιολόγηση δεικτών σε κάθε θεματικό άξονα (βλ. Πίνακα 1).

Η ψηφιακή διάσταση

Για το Παρατηρητήριο, η ψηφιακή διάσταση δεν αποτελεί έναν διακριτό άξονα προς αξιολόγηση αλλά είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης και θεμελιώδεις επιταγές για την προστασία της ελευθερίας της έκφρασης και την πολυφωνία. Έχει υπολογιστεί ωστόσο ο κίνδυνος που προκύπτει από τη σύγκλιση των μέσων και την ψηφιακή τεχνολογία και παρουσιάζεται πιο κάτω, με μία σύντομη επισκόπηση των σχετικών ευρημάτων.

Η βαθμολόγηση του κινδύνου

Η βαθμολογία ανά θεματικό άξονα και η βαθμολογία των επιμέρους δεικτών κυμαίνεται από 0 έως 100%. Η βαθμολογία από 0 μέχρι 33% αξιολογείται ως βαθμολογία «χαμηλού κινδύνου», η βαθμολογία από 34 μέχρι 66% ως «μεσαίου κινδύνου» και η βαθμολογία από 67 μέχρι 100% ως «υψηλού κινδύνου». Ο υπολογισμός γίνεται από το Κέντρο για την Πολυφωνία και την Ελευθερία των Μέσων Ενημέρωσης βάσει σχετικού

Πίνακας 1

Θεμελιώδης Προστασία	Πλουραλισμός στην Αγορά των Μέσων Ενημέρωσης	Πολιτική Ανεξαρτησία	Κοινωνική Συμπερίληψη
Προστασία της ελευθερίας της έκφρασης	Διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των μέσων ενημέρωσης	Ανεξαρτησία των μέσων από πολιτικές επιρροές	Πρόσβαση μειονοτικών ομάδων στα μέσα ενημέρωσης
Προστασία του δικαιώματος στην πληροφόρηση	Συγκέντρωση των μέσων ενημέρωσης	Συντακτική ανεξαρτησία	Πρόσβαση των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης
Προστασία του δημοσιογραφικού επαγγέλματος	Συγκέντρωση διαδικτυακών πλατφόρμων και εφαρμογή του δικαίου ανταγωνισμού	Ραδιοτηλεοπτικά μέσα, διαδικτυακές πλατφόρμες και δημοκρατικές διαδικασίες	Συμμετοχή και πρόσβαση των γυναικών στα μέσα ενημέρωσης
Ανεξαρτησία και αποτελεσματικότητα της ρυθμιστικής αρχής των μέσων ενημέρωσης	Βιωσιμότητα των μέσων ενημέρωσης	Διαχείριση κρατικών πόρων και μέτρα ενίσχυσης	Παιδεία στα μέσα ενημέρωσης
Καθολική κάλυψη και πρόσβαση στο διαδίκτυο	Επιρροή της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων στη σύνταξη περιεχομένου	Ανεξαρτησία των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών μέσων	Προστασία από παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο

2. Εισαγωγή

Επισκόπηση: Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας εκτιμάται σε 10,48 εκατομμύρια κατοίκους^[1]. Η ελληνική επικράτεια εκτείνεται σε 132.049 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Περισσότερο από το ένα τρίτο του πληθυσμού (35,4%) ζει στην περιοχή της πρωτεύουσας, της Αττικής.

Γλώσσες: Η ελληνική είναι η επίσημη γλώσσα σε ολόκληρη την επικράτεια.

Μειονότητες: Με βάση την απογραφή του 2011^[2], στην Ελλάδα ζουν περίπου 912.000 μόνιμοι αλλοδαποί κάτοικοι, μεταξύ των οποίων Αλβανοί (480.851), Βούλγαροι (75.917), Ρουμάνοι (46.524), Πακιστανοί (34.178), Γεωργιανοί (27.407), Ουκρανοί (17.008) καθώς και μικρότερες ομάδες από άλλες χώρες. Η μόνη επίσημα αναγνωρισμένη μειονότητα στην Ελλάδα είναι η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, με πληθυσμό που εκτιμάται περίπου στα 100.000 άτομα.

Πολιτική κατάσταση: Μετά τις εκλογές του 2019, η χώρα κυβερνάται από το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας το οποίο κέρδισε 158 έδρες στη Βουλή των 300 εδρών, επιτρέποντας στο κόμμα να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση υπό τον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη. Στη Βουλή ως τον Μάιο του 2023 συμμετείχαν έξι πολιτικά κόμματα^[3].

Οικονομική κατάσταση: Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), το ΑΕΠ της χώρας για το 2022 ανήλθε σε 192,6 δισεκατομμύρια ευρώ^[4] καταγράφοντας αύξηση 6% σε σύγκριση με τα 181,7 δισεκατομμύρια ευρώ το 2021^[5]. Η αύξηση του ΑΕΠ οφείλεται κυρίως στην ανάπτυξη των επενδύσεων και της κατανάλωσης^[6]. Ο ετήσιος πληθωρισμός στην Ελλάδα το 2022 ήταν 7,2%^[7]. Παρά την αύξηση του ΑΕΠ, η συνολική κατάσταση για το εργατικό δυναμικό στη χώρα δε φαίνεται να βελτιώνεται πολύ, αφού τον Δεκέμβριο του 2022 το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα είχε ανέλθει στο 11,6% αποτελώντας (μαζί με την Ισπανία) το υψηλότερο στη ζώνη του ευρώ, με τον αριθμό των άνεργων να ανέρχεται σε 545.000^[8].

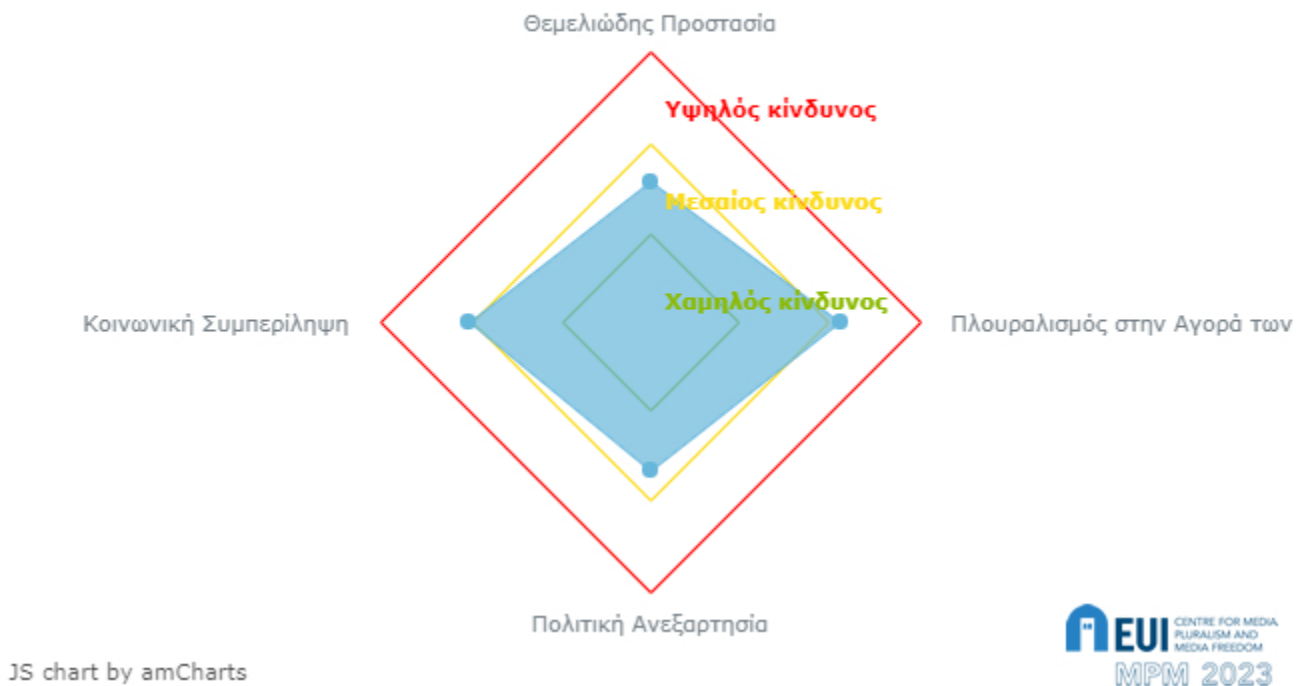
Αγορά Μέσων Ενημέρωσης: Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Reuters Institute for the Study of Journalism (2022), η αγορά των Μέσων Ενημέρωσης στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από ψηφιακό κατακερματισμό, έλλειψη εμπιστοσύνης στις ειδήσεις και εξαιρετικά αυξημένη χρήση των social media για την πρόσβαση στις ειδήσεις. Η πλειοψηφία του κοινού της Ελλάδας (90%) ενημερώνεται μέσω του διαδικτύου (συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών μέσων), και μόνο το 21% απάντησε ότι ενημερώνεται για τις ειδήσεις από τον Τύπο. Το 42% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι μοιράζεται ειδήσεις μέσω κοινωνικών μέσων, μηνυμάτων ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Η εμπιστοσύνη στις ειδήσεις μειώθηκε κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες στην Ελλάδα (27%) και η χώρα βρίσκεται πολύ πίσω από τις περισσότερες χώρες σε θέματα εμπιστοσύνης (42η θέση από 46 χώρες). Σύμφωνα με έρευνα του Ευρωβαρόμετρου 94 (χειμώνας 2020-2021), το ποσοστό των ερωτηθέντων που ανέφεραν ότι παρακολουθούν τηλεόραση σε τηλεοπτικές συσκευές καθημερινά ή σχεδόν καθημερινά εκτιμάται στο 73%, ενώ το ποσοστό αυτών που ακούν ραδιόφωνο καθημερινά ή σχεδόν καθημερινά έχει αυξηθεί ιδιαίτερα και εκτιμάται στο 42%. Τα επίπεδα εμπιστοσύνης στην τηλεόραση ήταν χαμηλότερα στην Ελλάδα (25%) σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες, ενώ η εμπιστοσύνη στο διαδίκτυο έχει αυξηθεί σημαντικά (54%, +12 ποσοστιαίες μονάδες). Το 60% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι τα πανελλαδικής εμβέλειας Μέσα Ενημέρωσης δεν παρέχουν αξιόπιστες πληροφορίες. Τέλος, όσον αφορά στα δημόσια ΜΜΕ, το 52% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι η δήλωση πως τα εν λόγω Μέσα είναι απαλλαγμένα από πολιτικές πιέσεις «δεν αντικατοπτρίζει καθόλου» την κατάσταση στη χώρα. (Eurobarometer 94, 2020-2021).

Κανονιστικό πλαίσιο: Παρόλο που η ελληνική κυβέρνηση έχει εκδώσει νέους νόμους για την αύξηση της διαφάνειας σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς των Μέσων Ενημέρωσης, η περιορισμένη πρόσβαση στα σχετικά στοιχεία και οι ελλειπείς κανονισμοί εμπνέουν ανησυχία για τη συνολική κατάσταση. Η Ελλάδα έχει ενσωματώσει την ευρωπαϊκή οδηγία για τις υπηρεσίες παροχής ηλεκτρονικών Μέσων Ενημέρωσης για την προστασία από την υποκίνηση βίας ή μίσους. Παρά το υπάρχον αναπτυγμένο νομικό πλαίσιο, η Ελλάδα δεν διαθέτει έναν κώδικα αυτορρύθμισης για τον διαδικτυακό λόγο μίσους ή τα εγκλήματα μίσους. Ωστόσο, οι υπάρχοντες μηχανισμοί για την καταγγελία τέτοιων περιπτώσεων είναι αποτελεσματικοί και ακολουθούν

σαφείς κανόνες. Η κύρια αρχή ελέγχου των Μέσων Ενημέρωσης στην Ελλάδα, το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης (ΕΣΡ), αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις λόγω αόριστων νομικών διατάξεων, περιορισμένων πόρων και κινδύνων πολιτικής παρέμβασης. Την δυσλειτουργία του ΕΣΡ έχουν επίσης επισημάνει οι Ρεπόρτερ Χωρίς Σύνορα στο 2022 World PressFreedom Index.

3. Αποτελέσματα από τη συλλογή δεδομένων: αξιολόγηση των κινδύνων για τον πλουραλισμό των Μέσων Ενημέρωσης

Ελλάδα: Περιοχές Κινδύνου για την Πολυφωνία των ΜΜΕ

Ο πλουραλισμός των Μέσων Ενημέρωσης και η ελευθερία του Τύπου στην Ελλάδα βρίσκονται σε μία κατάσταση διαρκούς κρίσης όπως αποτυπώνεται για άλλη μια χρονιά στην παρούσα Έκθεση. Φέτος ο δείκτης της **ψηφιακής ασφάλειας των δημοσιογράφων** σημείωσε δραματική επιδείνωση καθώς Έλληνες δημοσιογράφοι βρέθηκαν στο στόχαστρο του ειδικού λογισμικού παρακολούθησης Predator, σε ένα σκάνδαλο που αποκαλέστηκε «Ελληνικό Watergate»^[9]. Ακόμη, ερευνητικοί δημοσιογράφοι μικρών και ανεξάρτητων Μέσων Ενημέρωσης βρέθηκαν στο στόχαστρο Στρατηγικών Αγωγών κατά της Συμμετοχής του Κοινού (Strategic Lawsuits Against Public Participatation-SLAPPs) ορισμένες εκ των οποίων κατατέθηκαν από τον πρώην Γενικό Γραμματέα του Πρωθυπουργού της χώρας^[10]. Ο έλεγχος των Μέσων Ενημέρωσης από την κυβέρνηση ή άλλα συμφέροντα είχε ως αποτέλεσμα την προώθηση μιας μονόπλευρης αφήγησης των γεγονότων υπέρ της κυβέρνησης και τον αποκλεισμό άλλων κριτικών φωνών. Ορισμένοι δημοσιογράφοι ανέφεραν επίσης ότι αντιμετωπίζουν αντίποινα από την κυβέρνηση όταν ασχολούνται με ρεπορτάζ που θεωρούνται επιβλαβή για τη φήμη της Ελλάδας^[11]. Σε ό,τι αφορά σε ζητήματα διαφάνειας για την ιδιοκτησία των ΜΜΕ, αν και έγιναν βήματα προς αυτή την κατεύθυνση με τη ψήφιση νέων νόμων, η αποτελεσματικότητά τους στην πράξη δεν έχει φανεί ακόμη. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι ξεκίνησε ένα νέο πρόγραμμα χρηματοδότησης για την παροχή οικονομικής υποστήριξης σε εθνικά, περιφερειακά και τοπικά Μέσα Ενημέρωσης. Στην παρούσα Έκθεση, ο δείκτης του **Πλουραλισμού της αγοράς των Μέσων Ενημέρωσης** παρουσίασε για άλλη μία χρονιά υψηλό επίπεδο κινδύνου.

Επιπλέον, από τους 20 δείκτες, οι 18 παρουσίασαν μεσαίο επίπεδο κινδύνου και οι επτά υψηλό.

Ο θεματικός άξονας της **Θεμελιώδους Προστασίας** χαρακτηρίζεται -όπως και πέρυσι- από μεσαίο επίπεδο κινδύνου (52%) γεγονός που αποδεικνύει ότι για άλλη μια χρονιά δεν πληρούνται οι απαραίτητες προϋποθέσεις για τη διασφάλιση του πλουραλισμού και της ελευθερίας των Μέσων Ενημέρωσης. Για παράδειγμα, το δικαίωμα των δημοσιογράφων στην πρόσβαση στην πληροφόρηση παραβιάστηκε πολλές φορές καθώς ορισμένοι υπουργοί της κυβέρνησης εκμεταλλεύτηκαν την πανδημία προκειμένου να σταματήσουν τις κατ' ιδίαν συνεντεύξεις Τύπου. Στη θέση τους, επέλεξαν να παραχωρούν τηλεοπτικές ομιλίες και να εκδίδουν ανακοινώσεις με αποτέλεσμα να αποφεύγουν να απαντούν σε απευθείας ερωτήσεις των δημοσιογράφων. Επιπλέον, οι δημοσιογράφοι συγκεκριμένων Μέσων αποκλείονταν τακτικά από το να διατυπώνουν ερωτήσεις σε συνεντεύξεις Τύπου^[12]. Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης (ΕΣΡ) εξακολούθησε και φέτος να δυσλειτουργεί, γεγονός που επισημαίνεται και στην ετήσια έκθεση των Δημοσιογράφων χωρίς Σύνορα για τον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου 2022^[13]. Προκαλεί δε ιδιαίτερη ανησυχία το γεγονός ότι ο δείκτης **δημοσιογραφικό επάγγελμα, πρότυπα και προστασία** εξακολουθεί να παρουσιάζει το υψηλότερο επίπεδο κινδύνου (69%), γεγονός που σχετίζεται με την ψηφιακή παρακολούθηση δημοσιογράφων, την παρενόχληση, τον εκφοβισμό και τις σωματικές επιθέσεις -κυρίως από τις αστυνομικές αρχές- που δέχθηκαν λόγω της ερευνητικής τους δουλειάς.

Ο θεματικός άξονας του **Πλουραλισμού στην Αγορά των Μέσων Ενημέρωσης** εμφανίζει υψηλό βαθμό κινδύνου (70%), κυρίως λόγω δύο δεικτών, αυτού της **Συγκέντρωσης διαδικτυακών πλατφορμών και εφαρμογής του δίκαιου ανταγωνισμού** και της **Επιρροής της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων στη σύνταξη περιεχομένου**, ενώ οι άλλοι τρεις δείκτες, συγκεκριμένα της **Διαφάνειας του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των Μέσων Ενημέρωσης, της Συγκέντρωσης των Μέσων Ενημέρωσης και της Βιωσιμότητας των Μέσων Ενημέρωσης**, παρουσιάζουν μεσαίο κίνδυνο. Η **Διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των Μέσων Ενημέρωσης** στην Ελλάδα εξακολουθεί να εμπνέει ανησυχία λόγω της περιορισμένης πρόσβασης στα στοιχεία ιδιοκτησίας και τους αδιαφανείς κανονισμούς. Αν και πρόσφατοι νόμοι και πρωτοβουλίες ενδέχεται να συμβάλουν στη βελτίωση της κατάστασης στο μέλλον, η πλήρης αποτελεσματικότητά τους δεν έχει ακόμη φανεί και οι υπάρχοντες περιορισμοί στην πρόσβαση του κοινού στα μητρώα ιδιοκτησίας καθιστούν αδύνατη την αξιολόγηση της ενδεχόμενης προόδου. Ο δείκτης που μετρά την **Συγκέντρωση των Μέσων Ενημέρωσης** εμφανίζει μεσαίο κίνδυνο (62%), καθώς το νομικό πλαίσιο αντισυγκέντρωσης δεν καλύπτει όλα τα μέσα, ενώ και η διαφάνεια των δεδομένων φαίνεται προβληματική. Ο δείκτης της **Βιωσιμότητας των Μέσων Ενημέρωσης** στην Ελλάδα βελτιώθηκε αξιολογούμενος από υψηλού κινδύνου (74%) το 2021, σε μεσαίου κινδύνου (57%) το 2022. Τα έσοδα των ραδιοφωνικών σταθμών και των εφημερίδων υπολογίζονται στάσιμα το 2022, αλλά ακριβείς εκτιμήσεις των συνολικών εσόδων για τον οπτικοακουστικό τομέα και τον τομέα των τοπικών μέσων δεν είναι εφικτές, λόγω της έλλειψης διαθέσιμων δεδομένων. Ο δείκτης για την **Επιρροή της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων στη σύνταξη περιεχομένου** έχει αυξηθεί στο 92%, υποδηλώνοντας υψηλό κίνδυνο. Συνολικά, η έλλειψη νομικών και μέτρων αυτορρύθμισης ενέχει σημαντικούς κινδύνους για τη ανεξαρτησία και την προστασία των δημοσιογράφων από πολιτικές ή άλλου είδους επιρροές. Η Ελλάδα εμφανίζει υψηλό κίνδυνο 86% για τον δείκτη **Συγκέντρωσης διαδικτυακών πλατφορμών και εφαρμογής του δίκαιου ανταγωνισμού** λόγω της έλλειψης δημοσίως διαθέσιμων δεδομένων για τη διαδικτυακή διαφήμιση και τα μερίδια κοινού των κορυφαίων διαδικτυακών παικτών. Αν και η πρόσφατη ενσωμάτωση των οδηγιών της ΕΕ παρέχει κατευθυντήριες γραμμές για τα πνευματικά δικαιώματα και τα συγγενικά δικαιώματα, δεν περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για τη συγκέντρωση ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης. Η Ελλάδα έχει σοβαρή έλλειψη επίσημων στοιχείων για τη συγκέντρωση των Μέσων Ενημέρωσης, το μεγαλύτερο μέρος της νομοθεσίας ισχύει μόνο για συγκεκριμένα Μέσα Ενημέρωσης, ενώ τα αμιγώς ψηφιακά μέσα δεν καλύπτονται από τον Ν. 3592/2007.

Ο θεματικός άξονας της **Πολιτικής Ανεξαρτησίας** παρουσιάζει μεσαίο επίπεδο κινδύνου (55%) ο οποίος είναι χαμηλότερος από πέρυσι (66%). Αυτή η βελτίωση μπορεί να αποδοθεί στις διάφορες προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να ρυθμίσει τη διανομή του κρατικού χρήματος στα Μέσα Ενημέρωσης με δίκαιο και διαφανή τρόπο, μετά από το σκάνδαλο με τη λεγόμενη «λίστα Πέτσα»^[14]. Την ίδια ώρα ωστόσο, ενίσχυσε περαιτέρω τον έλεγχο της στο ένα και μοναδικό πρακτορείο ειδήσεων της χώρας, το Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων (ANAMΠΑ), προσθέτοντας δύο ακόμη μέλη στο ΔΣ της, τα οποία διορίζονται από την κυβέρνηση. Ο δείκτης **συντακτική αυτονομία** παρουσιάζει το δεύτερο μεγαλύτερο επίπεδο κινδύνου στην παρούσα Έκθεση (88%), γεγονός το οποίο συνδέεται άμεσα με τις περιστασιακές πολιτικές παρεμβάσεις τόσο στο περιεχόμενο των Μέσων όσο και στις προσλήψεις και απολύσεις αρχισυντακτών.

Η **Κοινωνική Συμπερίληψη** στην Ελλάδα είναι ο δεύτερος θεματικός άξονας υψηλότερου κινδύνου (67%), κυρίως λόγω τριών δεικτών και συγκεκριμένα της **Πρόσβασης μειονοτικών ομάδων στα Μέσα Ενημέρωσης, της Συμμετοχής και πρόσβασης των γυναικών στα Μέσα Ενημέρωσης και της Παιδείας στα ΜΜΕ**. Συγκεκριμένα, η Ελλάδα εμφανίζει υψηλό κίνδυνο 79% για την **Πρόσβαση μειονοτικών ομάδων στα Μέσα Ενημέρωσης**, καθώς η μουσουλμανική μειονότητα στη Θράκη και ιστορικοί μειονοτικοί πληθυσμοί, όπως οι Βλάχοι, οι Αρβανίτες ή οι σλαβόφωνοι, στερούνται ειδήσεων στις γλώσσες τους. Επιπλέον, η πολιτική για την προσβασιμότητα του περιεχομένου των Μέσων Ενημέρωσης για άτομα με αναπηρία είναι ανεπαρκής στην Ελλάδα. Η αξιολόγηση κινδύνου για τα Τοπικά/περιφερειακά και ΜΜΕ κοινότητας έχει βελτιωθεί σημαντικά από πέρυσι, κυρίως λόγω της εισαγωγής ενός νέου προγράμματος χρηματοδότησης για εθνικά, περιφερειακά και τοπικά Μέσα Ενημέρωσης στην Ελλάδα. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα του προγράμματος χρηματοδότησης δεν μπορεί να αξιολογηθεί καθώς εκκρεμεί εδώ και καιρό η δημοσιοποίηση των λεπτομερειών εφαρμογής του. Τα Μέσα Ενημέρωσης κοινότητας δεν αναγνωρίζονται ως ξεχωριστή ομάδα μέσων μεταξύ των ελληνικών ΜΜΕ. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, έχουμε δει την εμφάνιση ορισμένων Μέσων Ενημέρωσης που είναι ανεξάρτητα και προσπαθούν να ελέγξουν την εξουσία (Παπαδοπούλου, 2019;2020)^[15]. Η Ελλάδα εμφανίζει επίσης αξιολόγηση υψηλού κινδύνου 83% για την **Συμμετοχή και πρόσβαση των γυναικών στα Μέσα Ενημέρωσης**, υποδηλώνοντας ότι οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται σε εκτελεστικές θέσεις και διοικητικά συμβούλια. Επιπλέον, οι άνδρες εμπειρογνώμονες καλούνται συχνότερα στα Μέσα Ενημέρωσης να σχολιάσουν πολιτικά και σχετικά θέματα από ό,τι οι γυναίκες εμπειρογνώμονες, γεγονός που αντικατοπτρίζει την έλλειψη επίσημων κανόνων για την ισορροπία των φύλων στο περιεχόμενο ειδήσεων. Επιπλέον, οι γυναίκες απεικονίζονται με έναν άκρως στερεοτυπικό και μερικές φορές υποτιμητικό τρόπο στις ειδήσεις, ιδιαίτερα στα άκροδεξιά Μέσα Ενημέρωσης (Siarera and Papadopoulou, 2021). Η **Παιδεία στα Μέσα Ενημέρωσης** είναι επίσης μια ανεπαρκώς ανεπτυγμένη και εφαρμοσμένη πολιτική στην Ελλάδα, με υψηλό κίνδυνο (67%). Αν και η **Παιδεία στα ΜΜΕ** είναι ευρέως διαδεδομένη στην μη τυπική εκπαίδευση, δεν είναι ακόμη ευρέως αναγνωρισμένη ως βασική δεξιότητα και συχνά παραβλέπεται. Απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για την προώθηση του γραμματισμού στα ΜΜΕ και την ενσωμάτωσή του στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τέλος, η αξιολόγηση μεσαίου κινδύνου 54% για τον δείκτη **Προστασία από παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο**, δείχνει ότι η Ελλάδα είναι μια από τις πιο ευάλωτες χώρες στην Ευρώπη στα θέματα της παραπληροφόρησης και των fake news. Ο αγώνας της χώρας κατά της παραπληροφόρησης βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο και τα πλαίσια αυτορρύθμισης για την αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο δεν εφαρμόζονται ευρέως. Η Ελλάδα κατατάσσεται τέταρτη στη χαμηλότερη κατηγορία στην Ευρώπη και στερείται ειδικών διατάξεων για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Το βέβαιο είναι ότι απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και των ψευδών ειδήσεων στην Ελλάδα.

Όσον αφορά στη **Θεμελιώδη Προστασία** στο ψηφιακό περιβάλλον, ο κίνδυνος εκτιμάται στο 51% και κυμαίνεται περίπου στα ίδια επίπεδα με την περσινή έρευνα (49%). Φέτος η **ψηφιακή ασφάλεια των δημοσιογράφων** αντιμετώπισε εξαιρετικά υψηλό κίνδυνο (100%) καθώς Έλληνες δημοσιογράφοι έγιναν στόχος του λογισμικού παρακολούθησης Predator, το οποίο φέρεται να αποκτήθηκε από τις ελληνικές υπηρεσίες πληροφοριών^[16]. Οι διαδικτυακές απειλές και επιθέσεις εναντίον δημοσιογράφων -και συγκεκριμένα γυναικών δημοσιογράφων- αποτελούν ένα επιπλέον σημαντικό πρόβλημα στη χώρα. Ταυτόχρονα ωστόσο, οι πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της ρητορικής μίσους είναι περιορισμένες και κατά κάποιον τρόπο αναποτελεσματικές. Τέλος, στο πλαίσιο των κυρώσεων της ΕΕ εναντίον της Ρωσίας, η Ελλάδα μπλόκαρε τα ειδησεογραφικά δίκτυα «Russia Today» και «Sputnik».

Ο **Πλουραλισμός στην Αγορά των Μέσων Ενημέρωσης** στο ψηφιακό περιβάλλον αξιολογείται για το 2022 ως μεσαίου κινδύνου (62%), σημειώνοντας βελτίωση 13 ποσοστιαίων μονάδων από την αξιολόγηση με 75% το 2021. Η απουσία δημοσίως διαθέσιμων δεδομένων σχετικά με τη διαδικτυακή διαφήμιση και τα μερίδια κοινού των κορυφαίων διαδικτυακών παικτών εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό ζήτημα. Επιπλέον, το ρυθμιστικό πλαίσιο ακόμα δεν συμβαδίζει με τις ταχέως εξελισσόμενες ψηφιακές αγορές και την επιρροή τους στο περιβάλλον των Μέσων Ενημέρωσης, κάτι που αποτελεί μείζονα ανησυχία. Για να αντιμετωπιστεί αυτό, εισήχθη ο νόμος 5005/2022 για τη δημιουργία δύο μητρώων που θα αποκαλύπτουν την ιδιοκτησία των Μέσων Ενημέρωσης στο κοινό. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα αυτών των μητρώων παραμένει άγνωστη καθώς τα στοιχεία τους δεν είναι ακόμη διαθέσιμα.

Οι πληροφορίες αναφορικά με τους πραγματικούς και τελικούς ιδιοκτήτες ψηφιακών ειδησεογραφικών Μέσων δεν ήταν δημόσια προσβάσιμες έως και τη τελική συγγραφή της παρούσας έκθεσης. Επιπλέον δεν υπάρχουν δημόσια στοιχεία αναφορικά με τα μερίδια κοινού των κορυφαίων τεσσάρων ελληνικών διαδικτυακών παικτών. **Η πολιτική ανεξαρτησία στο ψηφιακό περιβάλλον** εμφανίζει

επίπεδο κινδύνου 36%, σημαντικά υψηλότερο από πέρυσι (21%). Ο υποδείκτης **πολιτική διαφήμιση στο διαδίκτυο** εμφανίζει κίνδυνο 58% καθώς η εγχώρια νομοθεσία δεν περιέχει διατάξεις που να υποχρεώνουν τα πολιτικά κόμματα να δημοσιεύουν στους ιστοτόπους τους πληροφορίες ειδικά για τις δαπάνες τους στις διαδικτυακές πλατφόρμες. Ως αποτέλεσμα, υπάρχει έλλειψη διαφάνειας σχετικά με τις δαπάνες και τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται στις πολιτικές τους εκστρατείες. Επιπλέον, καταγράφηκαν ορισμένα ζητήματα με την εφαρμογή πολιτικών διαφάνειας για τις πολιτικές διαφημίσεις στις διαδικτυακές πλατφόρμες.

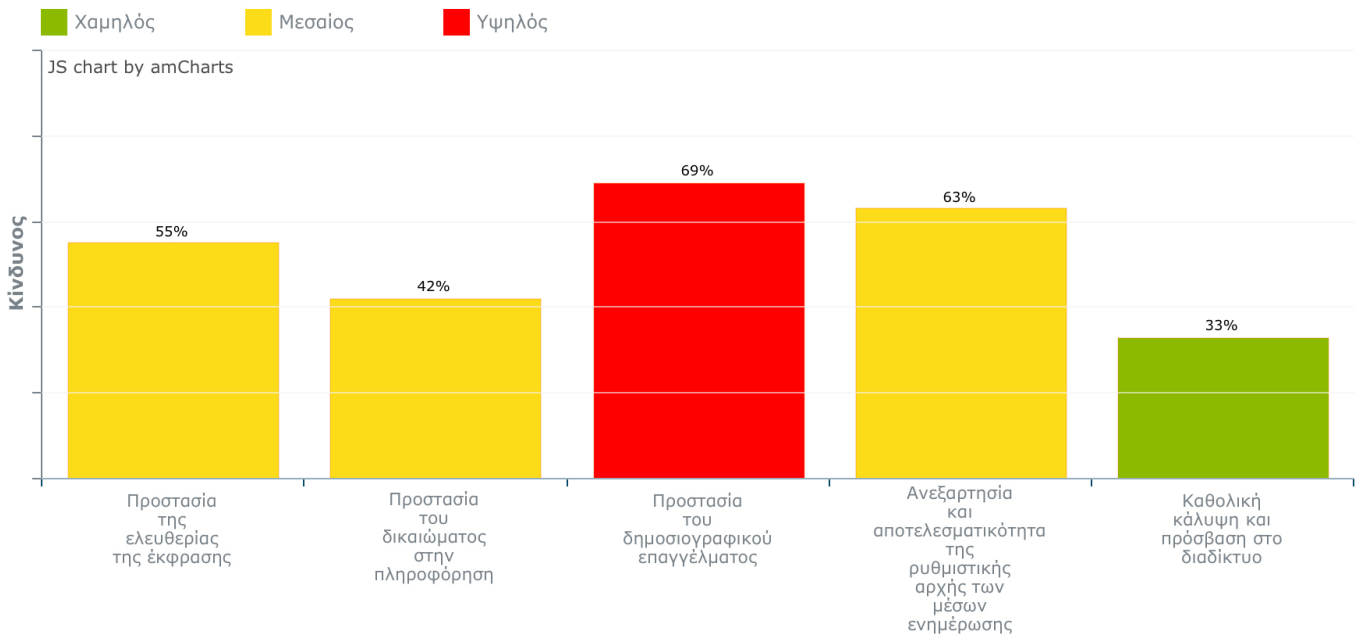
Όσον αφορά στην πρόσβαση στο διαδίκτυο, το 91,7% των νοικοκυριών καλύπτεται από ευρυζωνική σύνδεση και η μέση ταχύτητα σύνδεσης στο Διαδίκτυο είναι 39,31 mbps. Το 52% του πληθυσμού έχει βασικές ή πάνω από τις βασικές ψηφιακές δεξιότητες και σύμφωνα με το Media Literacy Index 2022, η Ελλάδα είναι μια από τις πιο ευάλωτες χώρες στην Ευρώπη στην παραπληροφόρηση και τις ψευδείς ειδήσεις καθώς βρίσκεται στην 30η θέση μεταξύ 41 χωρών. Ο υποδείκτης **Ψηφιακές δεξιότητες** εμφανίζει επίπεδο κινδύνου 50%. Η Ελλάδα διαθέτει ικανοποιητικό νομικό πλαίσιο εναντίον της ρητορικής μίσους, αλλά δεν διαθέτει κώδικα αυτορρύθμισης για τα διαδικτυακά Μέσα Ενημέρωσης. Οι υπάρχοντες μηχανισμοί για την καταγγελία περιστατικών ρητορικής μίσους είναι αποτελεσματικοί αλλά όχι ευρέως διαδεδομένοι. Η Ελλάδα είναι ευάλωτη στην παραπληροφόρηση και τις ψευδείς ειδήσεις κι ενώ υπάρχουν τρεις πρωτοβουλίες καταγραφής και ελέγχου της κατάστασης, η έκταση του προβλήματος εξακολουθεί να παραμένει προβληματική.

Ο τομέας **Κοινωνικής Συμπερίληψης** στο ψηφιακό περιβάλλον της Ελλάδας αξιολογείται ως μεσαίου κινδύνου (53%). Η χώρα θεωρείται μία από τις πιο ευάλωτες χώρες στην παραπληροφόρηση και τις ψευδείς ειδήσεις στην Ευρώπη και το κοινό δείχνει να έχει περιορισμένες ικανότητες ελέγχου δεδομένων και κατανόησης των αρνητικών συνεπειών της κοινοποίησης ψεύτικων ειδήσεων. Επιπλέον, μόνο το 52% του πληθυσμού της Ελλάδας έχει βασικές ή πάνω από τις βασικές ψηφιακές δεξιότητες (Eurostat, 2022). Η χώρα δεν διαθέτει συγκεκριμένα μέτρα για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και συνήθως δεν χρησιμοποιούνται πλαίσια αυτορρύθμισης για την αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο. Η Ελλάδα κατατάσσεται τέταρτη στη χαμηλότερη κατηγορία στην Ευρώπη, μαζί με την Τουρκία και άλλες βαλκανικές χώρες. Θετική εξέλιξη αποτελεί το γεγονός ότι το MedDMO στην Ελλάδα έχει επιλεγεί από το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων ως ένας από τους έξι νέους κόμβους για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και η πρωτοβουλία έχει προγραμματιστεί να ξεκινήσει στις αρχές του 2023.

3.1. Θεμελιώδης προστασία (52% - Μεσαίος κίνδυνος)

Οι δείκτες στον θεματικό άξονα της Θεμελιώδους Προστασίας αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του ρυθμιστικού πλαισίου για τα μέσα ενημέρωσης σε κάθε σύγχρονη δημοκρατία. Αξιολογούν το επίπεδο του κινδύνου σε διάφορους τομείς, εστιάζοντας στην ύπαρξη κανόνων δικαίου για τη διασφάλιση της ελευθερίας της έκφρασης και το δικαίωμα στην πληροφόρηση, καθώς και στην αποτελεσματική εφαρμογή τους. Εξετάζονται επίσης το πλαίσιο άσκησης και προστασίας του δημοσιογραφικού επαγγέλματος, η ανεξαρτησία και η αποτελεσματικότητα των εθνικών εποπτικών φορέων με αρμοδιότητες στον τομέα των μέσων ενημέρωσης, η εμβέλεια των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης και η πρόσβαση στο Διαδίκτυο.

Ελλάδα: Θεμελιώδης Προστασία

Ο θεματικός άξονας της **Θεμελιώδους Προστασίας** παρουσιάζει μεσαίο επίπεδο κινδύνου (52%) και κινείται στα ίδια ακριβώς επίπεδα με πέρυσι (Papadopoulou, 2022). Εκτός από τον δείκτη **Δημοσιογραφικό επάγγελμα, πρότυπα και προστασία**, που για άλλη μια φορά αξιολογείται ως υψηλού κινδύνου (69%) και τον δείκτη **Καθολική εμβέλεια των παραδοσιακών Μέσων Ενημέρωσης και πρόσβαση στο διαδίκτυο**, που εμφανίζει χαμηλό επίπεδο κινδύνου (33%), οι υπόλοιποι δείκτες παρουσιάζουν μεσαίο επίπεδο κινδύνου.

Η **Προστασία της Ελευθερίας της Έκφρασης** παρουσιάζει μεσαίο επίπεδο κινδύνου (55%), το οποίο είναι ελαφρώς υψηλότερο σε σύγκριση με πέρυσι (49%). Η ελευθερία της έκφρασης απολαμβάνει καλά επίπεδα προστασίας de jure, στην πράξη, ωστόσο, πολλά ζητήματα παραμένουν προβληματικά. Αρχικά, η δυσφήμιση εξακολουθεί να αποτελεί ποινικό αδίκημα. Επιπλέον, δεν υπάρχει κάποιο εξειδικευμένο δικαστήριο για υποθέσεις παραβίασης θεμελιωδών δικαιωμάτων. Μάλιστα σε ορισμένες υποθέσεις, διαπιστώθηκε παραβίαση του άρθρου 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΔΑ)^[17]. Τον Δεκέμβριο του 2022, η ελληνική κυβέρνηση απέσυρε και αναμόρφωσε τη διάταξη του άρθρου 191 του Ποινικού Κώδικα^[18] ωστόσο, δεν είναι ακόμη δυνατό να εκτιμηθεί εάν έχει υπάρξει κάποια βελτίωση στην πράξη.

Η **Προστασία του Δικαιώματος στην Πληροφόρηση** παρουσιάζει μεσαίο επίπεδο κινδύνου (42%), το οποίο είναι υψηλότερο σε σύγκριση με πέρυσι (35%). Το εν λόγω δικαίωμα αναγνωρίζεται ρητά στο ελληνικό Σύνταγμα, ωστόσο, όπως προκύπτει από την παρούσα Έκθεση, δεν έγινε σεβαστό στην πράξη. Συγκεκριμένα, πολλοί υπουργοί της κυβέρνησης φαίνεται να χρησιμοποίησαν την πανδημία ως πρόσχημα

για να σταματήσουν τις δια ζώσης συνεντεύξεις Τύπου, μια πρακτική που έχουν ακολουθήσει κι άλλες κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο με απώτερο στόχο τον περιορισμό της ροής των πληροφοριών και τη φίμωση της δημοσιογραφίας (Papadopoulou and Maniou, 2021)^[19]. Επιπλέον, ορισμένα Μέσα που ασκούσαν κριτική στην κυβέρνηση^[20] αποκλείστηκαν από το να θέτουν ερωτήσεις στον πρωθυπουργό κατά τη διάρκεια παρουσίασης του πολιτικού του προγράμματος. Σημαντική εξέλιξη ήταν η ενσωμάτωση της Οδηγίας 2019/1937 της ΕΕ για τους μάρτυρες δημοσίου συμφέροντος στην ελληνική νομολογία^[21], αν και ακόμη δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί στην πράξη η αποτελεσματικότητά της. Τέλος, δεν έχουν πραγματοποιηθεί γενικές δράσεις ενημέρωσης σχετικά με την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος.

Ο δείκτης **Δημοσιογραφικό επάγγελμα, πρότυπα και προστασία** παρουσιάζει υψηλό επίπεδο κινδύνου (69%) το οποίο ωστόσο είναι μειωμένο σε σχέση με πέρυσι (74%). Το υψηλό περσινό επίπεδο οφείλεται στη δολοφονία του δημοσιογράφου Γιώργου Καραϊβάζ^[22]. Κατά τη διάρκεια του 2022, πολλοί δημοσιογράφοι έπεσαν θύματα βίαιων επιθέσεων και συλλήψεων ενώ αρκετοί κρατήθηκαν από τις αστυνομικές αρχές. Επιπλέον σημειώθηκαν επιθέσεις σε κτίρια ΜΜΕ^[23]. Επιπλέον, καθώς η Ελλάδα δεν διαθέτει νομικό πλαίσιο προστασίας έναντι των Στρατηγικών Αγωγών κατά της Συμμετοχής του Κοινού (Strategic Lawsuits Against Public Participation-SLAPPs) πολλοί δημοσιογράφοι και ανεξάρτητα Μέσα Ενημέρωσης έγιναν στόχος τέτοιων αγωγών^[24]. Αξίζει να σημειωθεί πως ο Γενικός Γραμματέας του Πρωθυπουργού υπέβαλε αγωγές για συκοφαντική δυσφήμιση εναντίον αρκετών δημοσιογράφων μετά την παραίτησή του^[25]. Άλλοι δημοσιογράφοι που κάλυψαν δυσμενώς την ελληνική κυβέρνηση έγιναν στόχοι συκοφαντίας. Ορισμένοι δημοσιογράφοι ανέφεραν επίσης ότι αντιμετωπίζουν αντίποινα από την κυβέρνηση όταν ασχολούνται με ρεπορτάζ που θεωρούνται επιβλαβή για τη φήμη της Ελλάδας^[26]. Τέλος, οι συνθήκες εργασίας για τους δημοσιογράφους παρέμειναν και φέτος μη ικανοποιητικές ενώ δεν αποκλείεται να επιδεινωθούν, καθώς όπως καταγγέλλουν δημοσιογραφικές ενώσεις ένας νέος νόμος πρόκειται να δημιουργήσει ένα πιο δυσμενές περιβάλλον για τους επαγγελματίες των ΜΜΕ. Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος αναφέρει ότι οι αδειοδοτημένοι τηλεοπτικοί σταθμοί εθνικής εμβέλειας γενικού περιεχομένου θα πρέπει να απασχολούν 400 εργαζόμενους, εκ των οποίων όμως μόνο οι 240 θα είναι άμεσα εργαζόμενοι. Οι υπόλοιποι θα μπορούν να προέρχονται από συνδεδεμένες επιχειρήσεις και εταιρείες παραγωγής.

Η **Ανεξαρτησία και αποτελεσματικότητα της ρυθμιστικής αρχής των Μέσων Ενημέρωσης** παρουσιάζει μεσαίο επίπεδο κινδύνου (63%) και κινείται ακριβώς στα ίδια επίπεδα με πέρυσι. Παρά το γεγονός ότι τα καθήκοντα και οι ευθύνες του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοηλεκτρονικής (ΕΣΡ) που είναι η βασική αρχή ελέγχου για το ραδιοηλεκτρονικό τομέα της Ελλάδας ορίζονται στη σχετική νομοθεσία, στην πραγματικότητα ορισμένες αφηρημένες νομικές διατάξεις, σε συνδυασμό με τους περιορισμένους πόρους και προσωπικό, εμποδίζουν την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων της αρχής. Επιπλέον, οι διαδικασίες διορισμού των μελών του ΕΣΡ δεν μπορούν να αποκλείσουν τον κίνδυνο πολιτικής παρέμβασης. Να σημειωθεί επίσης ότι στο ΕΣΡ ανατέθηκε με βάση νέα νομοθεσία η δυνατότητα επιβολής διοικητικών κυρώσεων στον Τύπο, κάτι που προκάλεσε έντονες αντιδράσεις καθώς θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αντισυνταγματική παρέμβαση. Η δυσλειτουργία του ΕΣΡ επισημαίνεται επίσης και στην ετήσια έκθεση των Δημοσιογράφων χωρίς Σύνορα για τον Παγκόσμιο Δείκτη Ελευθερίας του Τύπου 2022^[27]. Τέλος να σημειωθεί ότι το 2021 το ΕΣΡ εξέδωσε 209 αποφάσεις^[28].

Χαμηλό επίπεδο κινδύνου 33% αποδίδεται στον δείκτη **Καθολική εμβέλεια των παραδοσιακών Μέσων και πρόσβαση στο Διαδίκτυο**, το οποίο μάλιστα είναι ελαφρώς μειωμένο σε σχέση με πέρυσι (38%). Η εγχώρια νομοθεσία εγγυάται την καθολική εμβέλεια των δημόσιων ραδιοηλεκτρονικών ΜΜΕ και σύμφωνα με την Έκθεση Ανοικτού Διαδικτύου 2021-2022 της ΕΕΤΤ^[29], η ουδετερότητα του διαδικτύου είναι γενικά σεβαστή. Το 91,7% του πληθυσμού καλύπτεται από ευρυζωνικότητα, ενώ η μέση ταχύτητα σύνδεσης στο

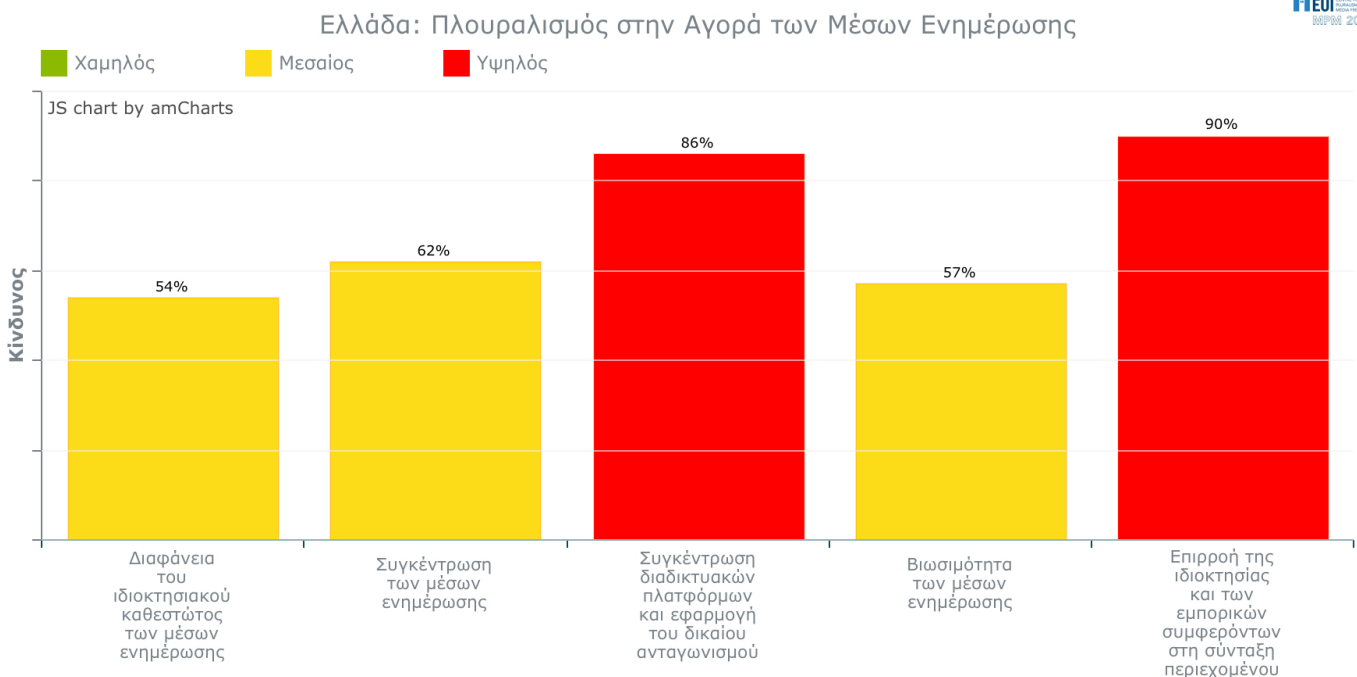
διαδίκτυο υπολογίζεται στα 39,31 Mbps. Οι πάροχοι κινητής τηλεφωνίας δημοσίευσαν διαδραστικούς χάρτες ταχύτητας μέσω των οποίων ο χρήστης μπορεί να αναζητήσει κατά διεύθυνση και να βρει τη μέγιστη ταχύτητα στην περιοχή ενδιαφέροντός του.

Ψηφιακό περιβάλλον

Το επίπεδο κινδύνου για τη **Θεμελιώδη Προστασία στο ψηφιακό περιβάλλον** εκτιμάται στο 51%, παρουσιάζοντας μικρή αύξηση σε σύγκριση με την προηγούμενη Έκθεση (49%). Συγκεκριμένα, οι **Εγγυήσεις για την ελευθερία της έκφρασης στο ψηφιακό περιβάλλον** παρουσιάζουν μεσαίο κίνδυνο (50%). Το άρθρο 14(1) του Συντάγματος ορίζει ότι «κάθε πρόσωπο μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει τις σκέψεις του προφορικά, γραπτά και μέσω του Τύπου, σύμφωνα με τους νόμους του Κράτους». Το άρθρο δεν αναφέρεται ρητά στο διαδικτυακό περιβάλλον αλλά ισχύει και για αυτό. Όσον αφορά στις επιπτώσεις των κυρώσεων της Ε.Ε. στα ρωσικά Μέσα Ενημέρωσης, η Ελλάδα απαγόρευσε μπλόκαρε τα ειδησεογραφικά δίκτυα «Russia Today» και «Sputnik». Χαμηλό κίνδυνο παρουσίασε και ο δείκτης **δημοσιογραφία και προστασία δεδομένων** (33%). Οι διαδικτυακές πλατφόρμες έχουν περιστασιακά παραβιάσει την ελευθερία της έκφρασης^[30]. **Η ψηφιακή ασφάλεια των δημοσιογράφων** σημείωσε δραματική επιδείνωση το 2022 και της αποδόθηκε υψηλός κίνδυνος (100%) καθώς Έλληνες δημοσιογράφοι έγιναν στόχος του λογισμικού παρακολούθησης Predator, το οποίο φέρεται να έχει αποκτηθεί από τις ελληνικές υπηρεσίες πληροφοριών^[31]. Η κατάσταση αυτή οδήγησε στη δημοσίευση του Ν. 5002/2022. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Δημοσιογράφους χωρίς Σύνορα, το νομοσχέδιο συντάχθηκε βιαστικά και με παράτυπο τρόπο. Επομένως, παρουσιάζει σημαντικά κενά και προσφέρει σε μεγάλο βαθμό μόνο επιφανειακές βελτιώσεις [NOTA_2610]. Σε ό,τι αφορά τον GDPR, οι παρεκκλίσεις εφαρμόζονται με τρόπο που διασφαλίζεται η ορθή άσκηση της δημοσιογραφικής προστασίας.

3.2. Πλουραλισμός στην αγορά των μέσων ενημέρωσης (70% - Υψηλός κίνδυνος)

[NOTA_3544] Ο θεματικός άξονας για τον πλουραλισμό στην αγορά των μέσων ενημέρωσης επικεντρώνεται στους οικονομικούς κινδύνους για την πολυφωνία, οι οποίοι απορρέουν από την έλλειψη διαφάνειας ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς των μέσων ενημέρωσης, τη συγκέντρωση της ιδιοκτησίας των μέσων ενημέρωσης, τη μη βιωσιμότητά τους και την επιρροή επιχειρηματικών συμφερόντων στη δημοσιογραφία. Ο πρώτος δείκτης εξετάζει την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα της νομοθεσίας για τη διαφάνεια της ιδιοκτησίας των μέσων ενημέρωσης. Η έλλειψη ανταγωνισμού και εξωτερικού πλουραλισμού εξετάζεται στη συνέχεια αυτοτελώς για τα ειδησεογραφικά μέσα (παραγωγή ειδήσεων) και για τις διαδικτυακές πλατφόρμες (πύλες πρόσβασης στις ειδήσεις) ενώ λαμβάνονται υπόψη η οριζόντια και η διαγώνια συγκέντρωση, η συγκέντρωση της διαδικτυακής διαφημιστικής αγοράς και ζητήματα εφαρμογής του δικαίου ανταγωνισμού. Ο δείκτης για τη βιωσιμότητα των μέσων ενημέρωσης εστιάζει στην τάση των εσόδων και της απασχόλησης στα μέσα ενημέρωσης, σε σχέση με την τάση του ΑΕΠ. Ο τελευταίος δείκτης στοχεύει στην εκτίμηση των κινδύνων για την πολυφωνία των μέσων ενημέρωσης λόγω της επιρροής επιχειρηματικών (εμπορικών και ιδιοκτησιακών) συμφερόντων στην παραγωγή ειδησεογραφικού περιεχομένου.

Ο θεματικός άξονας του **Πλουραλισμού στην Αγορά των Μέσων Ενημέρωσης** είναι αυτός που εμφανίζει το υψηλότερο επίπεδο κινδύνου στην παρούσα την Έκθεση (70%). Δύο δείκτες εμφανίζουν υψηλό κίνδυνο (Συγκέντρωση διαδικτυακών πλατφορμών και εφαρμογής του δικαίου ανταγωνισμού και Επιρροή της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων στη σύνταξη περιεχομένου), ενώ οι άλλοι τρεις παρουσιάζουν μεσαίο κίνδυνο (**Διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των Μέσων Ενημέρωσης**, **Συγκέντρωση των Μέσων Ενημέρωσης** και **Βιωσιμότητα των Μέσων Ενημέρωσης**).

Ο δείκτης για τη **Διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των Μέσων Ενημέρωσης** αξιολογήθηκε με μέτριο κίνδυνο (54%), παρουσιάζοντας μείωση δύο ποσοστιαίων μονάδων από το 2021 (56%). Η **Διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των ΜΜΕ** στην Ελλάδα παραμένει ανησυχητική, καθώς υπάρχει περιορισμένη πρόσβαση σε στοιχεία ιδιοκτησίας και αδιαφανείς κανονισμοί. Ενώ οι πρόσφατοι νόμοι και οι πρωτοβουλίες ενδέχεται να συμβάλουν στη βελτίωση της διαφάνειας στο μέλλον, ο πλήρης αντίκτυπός τους δεν έχει ακόμη φανεί λόγω των ισχυόντων περιορισμών στην πρόσβαση του κοινού στα μητρώα ιδιοκτησίας. Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει επί του παρόντος την αποκάλυψη στοιχείων ιδιοκτησίας μόνο για ορισμένα Μέσα και όχι για όλα ^[33]. Πρόσφατες πρωτοβουλίες έχουν εισαχθεί για τη

βελτίωση της διαφάνειας στον τομέα των Μέσων Ενημέρωσης, όπως τα Μητρώα του Νόμου 5005/2022 και το Μητρώο Πραγματικών Δικαιούχων, αλλά το κοινό εξακολουθεί να μην έχει πρόσβαση σε αυτές τις πλατφόρμες. Με το άρθρο 12 της Υπουργικής Απόφασης ορίζεται η έναρξη λειτουργίας πρόσβασης στο Μητρώο Πραγματικών Δικαιούχων για τους υπόχρεους στις 01.11.2022 και την 01.12.2022 για το ευρύ κοινό. Ωστόσο, η πιο πρόσφατη Υπουργική απόφαση^[34] ανέστειλε την πρόσβαση του κοινού στο Μητρώο έως τις 31 Ιανουαρίου 2023 και αυτή η ειδοποίηση ήταν δημοσιευμένη στον σχετικό ιστότοπο ακόμη και δύο μήνες αργότερα από την καταληκτική ημερομηνία.

Ο δείκτης για την **Διαφάνεια του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των Μέσων Ενημέρωσης** αξιολογείται ως μεσαίου κινδύνου (62%). Αυτό οφείλεται στη νομοθεσία για τα Μέσα Ενημέρωσης που στοχεύει στην αποτροπή της υψηλής συγκέντρωσης ιδιοκτησίας στον τομέα των Μέσων Ενημέρωσης^[35]. Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης (ΕΣΡ), το οποίο επιβλέπει τη συμμόρφωση με τους περιορισμούς ιδιοκτησίας, εξέτασε 105 υποθέσεις το 2020 και το 2021. Ο νόμος 4779/2021 εισήγαγε αλλαγές σχετικά με τη διαδικασία αδειοδότησης των παρόχων Μέσων Ενημέρωσης και το άρθρο 40 ρυθμίζει τη μεταβίβαση ραδιοφωνικών εταιρειών με παρόμοιο τρόπο με τον Ν. 2328/1995. Οι ραδιοφωνικοί σταθμοί που εντάσσονται στο οικείο Μητρώο του ΕΣΡ μπορούν να συνεχίσουν να εκπέμπουν νόμιμα μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας χορήγησης ραδιοφωνικών αδειών με καταληκτική ημερομηνία την 30.6.2023. Ωστόσο, υπάρχει σοβαρή έλλειψη επίσημων στοιχείων σχετικά με τη συγκέντρωση των Μέσων Ενημέρωσης στην Ελλάδα και το μεγαλύτερο μέρος της νομοθεσίας ισχύει μόνο για συγκεκριμένα Μέσα Ενημέρωσης. Για παράδειγμα, η συγκέντρωση του αναγνωστικού κοινού των τεσσάρων κορυφαίων ιδιοκτητών εφημερίδων δεν είναι διαθέσιμη καθώς το πρακτορείο που είναι υπεύθυνο για τη διανομή και τα επίσημα δεδομένα, το Άργος, ανήκει στον ιδιοκτήτη των Μέσων Ενημέρωσης Ευάγγελο Μαρινάκη^[36] και ως εκ τούτου διάφοροι ιδιοκτήτες εφημερίδων ζήτησαν να εξαιρεθεί το αναγνωστικό κοινό τους από τα σχετικά στοιχεία καθώς πιστεύουν ότι το Άργος είναι προκατειλημμένο.

Η Ελλάδα εμφανίζει υψηλό κίνδυνο 86% για τον δείκτη **Συγκέντρωση διαδικτυακών πλατφορμών και εφαρμογής του δίκαιου ανταγωνισμού**, κυρίως λόγω της έλλειψης δημοσίως διαθέσιμων δεδομένων για τη διαδικτυακή διαφήμιση και τα μερίδια κοινού των κορυφαίων διαδικτυακών παικτών. Στην Ελλάδα, τα δεδομένα για την αγορά και τα μερίδια κοινού του κλάδου των διαδικτυακών Μέσων Ενημέρωσης δεν είναι δημόσια διαθέσιμα και τα αμιγώς ψηφιακά μέσα δεν καλύπτονται από τον Ν. 3592/2007. Όσον αφορά τα πνευματικά δικαιώματα και τα συγγενικά δικαιώματα, αν και η πρόσφατη ενσωμάτωση των Οδηγιών της ΕΕ^[37] παρέχει σχετικές κατευθυντήριες γραμμές, δεν περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για τη συγκέντρωση των ψηφιακών μέσων.

Ο δείκτης **Βιωσιμότητας των Μέσων Ενημέρωσης στην Ελλάδα** αξιολογήθηκε ως μεσαίου κινδύνου (57%). Με βάση τα στοιχεία που παρείχε η Media Services κατόπιν αιτήματος, τα έσοδα των ραδιοφωνικών σταθμών, των εφημερίδων και των πρακτορείων Τύπου παρέμειναν στάσιμα το περασμένο έτος, αλλά ακριβείς εκτιμήσεις των συνολικών εσόδων για τον οπτικοακουστικό τομέα και τον τομέα των τοπικών μέσων δεν είναι εφικτές, λόγω έλλειψης διαθέσιμων δεδομένων. Ο αριθμός των απασχολούμενων δημοσιογράφων στην Ελλάδα παρέμεινε ο ίδιος, με ορισμένα δημόσια Μέσα Ενημέρωσης να προσλαμβάνουν περισσότερους δημοσιογράφους, αλλά με ευέλικτες εργασιακές σχέσεις, ενώ μεγάλα δημοσιογραφικά σωματεία καταδίκασαν απολύσεις δημοσιογράφων. Οι οικονομικές συνθήκες για τους ελεύθερους επαγγελματίες δημοσιογράφους δεν παρουσίασαν σημαντική βελτίωση σε σύγκριση με πέρυσι, ενώ αρκετοί μισθωτοί δημοσιογράφοι υπέστησαν περικοπές αποδοχών. Όσον αφορά την καινοτομία στα Μέσα Ενημέρωσης, τα podcast γίνονται όλο και πιο δημοφιλή στην Ελλάδα, με αρκετά ψηφιακά και παραδοσιακά ΜΜΕ να επενδύουν σε αυτά^[38]. Πάντως, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει έλλειψη διαφάνειας σχετικά με τη διαχείριση των Μέσων Ενημέρωσης, αλλά και αναποτελεσματικά επιχειρηματικά μοντέλα σε

αρκετά ελληνικά ΜΜΕ (Leandros and Papadopoulou, 2020)^[39].

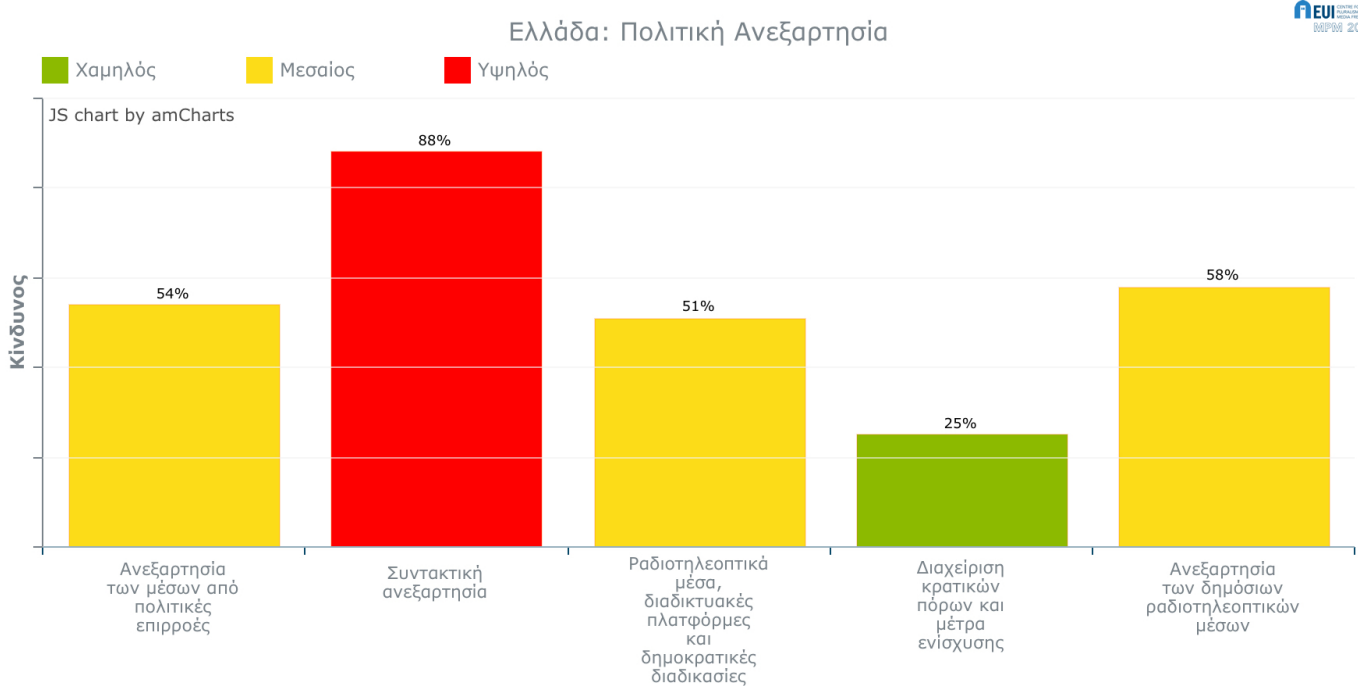
Ο δείκτης για την **Επιρροή της ιδιοκτησίας και των εμπορικών συμφερόντων στη σύνταξη περιεχομένου** εμφανίζει υψηλό κίνδυνο (90%). Στην Ελλάδα, δεν υπάρχουν νόμοι ή μέτρα αυτορρύθμισης για την προστασία των δημοσιογράφων από αλλαγές στην ιδιοκτησία ή για την διασφάλιση ότι οι προσλήψεις και οι απολύσεις αρχισυντακτών δεν επηρεάζονται από εμπορικά συμφέροντα. Οι ειδησεογραφικοί οργανισμοί δεν έχουν επίσης σαφή διαχωρισμό μεταξύ εκδοτικών και εμπορικών δραστηριοτήτων και οι ιδιοκτήτες των μέσων δεν υποχρεούνται να αποκαλύπτουν τυχόν πραγματικές ή πιθανές συγκρούσεις συμφερόντων που ενδέχεται να επηρεάσουν το εκδοτικό περιεχόμενο. Πρόσφατα στοιχεία από το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης έδειξαν ότι υπήρξαν περιπτώσεις εμπορικής επιρροής στο εκδοτικό περιεχόμενο. Ενώ ο Κώδικας Επαγγελματικής, Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των Δημοσιογράφων του 1998 παρέχει κάποιες διασφαλίσεις για τη συντακτική ανεξαρτησία, οι δημοσιογράφοι πρέπει επίσης να τηρούν τα πρότυπα άρνησης πληρωμής από ιδιωτικά κεφάλαια, αποφυγής συγκρούσεων συμφερόντων και προάσπισης της δημοσιογραφικής ανεξαρτησίας. Συνολικά, η έλλειψη μέτρων αυτορρύθμισης ενέχει σημαντικούς κινδύνους για την ανεξαρτησία του περιεχομένου και την προστασία των δημοσιογράφων από εμπορική επιρροή, με τον Κώδικα Επαγγελματικής, Ηθικής και Κοινωνικής Ευθύνης των Δημοσιογράφων να παρέχει ορισμένες, αλλά δυνητικά ανεπαρκείς, διασφαλίσεις.

Ψηφιακό περιβάλλον

Ο τομέας του Πλουραλισμού στην Αγορά των Μέσων Ενημέρωσης στο ψηφιακό περιβάλλον αξιολογείται για το 2022 ως μεσαίου κινδύνου (62%), σημειώνοντας μείωση 13 ποσοστιαίων μονάδων από το 2021. Η έλλειψη δημοσίως διαθέσιμων δεδομένων για τη διαδικτυακή διαφήμιση και τα μερίδια κοινού των κορυφαίων διαδικτυακών παικτών στην Ελλάδα ενέχει υψηλό κίνδυνο για τον δείκτη Συγκέντρωσης στις ψηφιακές αγορές. Αυτό οφείλεται στην καθυστέρηση του ρυθμιστικού πλαισίου να συμβαδίσει με την εξέλιξη των ψηφιακών αγορών και τον αντίκτυπό τους στο περιβάλλον των Μέσων Ενημέρωσης. Τα αμιγώς ψηφιακά ΜΜΕ δεν περιλαμβάνονται στις διατάξεις του Ν. 3592/2007 για να αποτραπεί η υψηλή συγκέντρωση ιδιοκτησίας. Αντίθετα, η εξέταση της συγκέντρωσης στις αγορές αμιγώς ψηφιακών μέσων εμπίπτει στη νομοθεσία περί ανταγωνισμού (Ν. 3959/2011). Ο νόμος 5005/2022 στοχεύει στη δημιουργία δύο μητρώων που θα είναι διαθέσιμα στο κοινό για την αποκάλυψη της ιδιοκτησίας των Μέσων Ενημέρωσης, αλλά η αποτελεσματικότητά τους δεν μπορεί να αξιολογηθεί, καθώς τα στοιχεία τους δεν είναι ακόμη προσβάσιμα. Η πληρωμή για διαδικτυακές ειδήσεις δεν είναι συνηθισμένη πρακτική στο ελληνικό κοινό. Επίσης, εναλλακτικές πηγές εσόδων αναπτύσσονται από πολύ περιορισμένους και κυρίως αμιγώς ψηφιακούς ή/και εναλλακτικούς οργανισμούς Μέσων Ενημέρωσης στην Ελλάδα, που βασίζονται σε δωρεές αναγνωστών^[40]. Ωστόσο, τα περισσότερα ΜΜΕ δίνουν προτεραιότητα στην προσέγγιση χρηστών και στις προβολές σελίδας (Angelou et al. 2020)^[41] για τη δημιουργία πιστού κοινού.

3.3. Πολιτική ανεξαρτησία (55% - Μεσαίος κίνδυνος)

Οι δείκτες του θεματικού άξονα της Πολιτικής Ανεξαρτησίας αξιολογούν την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα του νομοθετικού και του αυτορρυθμιστικού πλαισίου που σχετίζεται με την αντικειμενικότητα, την αμεροληψία και την ανεξαρτησία των μέσων ενημέρωσης από την πολιτική εξουσία. Ειδικότερα, αξιολογείται η επιρροή της πολιτικής εξουσίας στη λειτουργία της αγοράς, η ανεξαρτησία των δημόσιων ραδιοτηλεοπτικών μέσων, η ύπαρξη αυτορρυθμιστικών πρακτικών και η αποτελεσματικότητά τους ως προς τη διασφάλιση της συντακτικής ανεξαρτησίας των μέσων ενημέρωσης και της πολυφωνίας, ιδίως κατά την προεκλογική περίοδο.

Το επίπεδο κινδύνου για τον θεματικό άξονα της Πολιτικής Ανεξαρτησίας είναι μέτριο (55%) και παρουσιάζει μείωση σε σχέση με πέρυσι (66%). Με εξαίρεση τον δείκτη **διαχείριση κρατικών πόρων και μέτρα ενίσχυσης των ΜΜΕ** που έλαβε βαθμολογία χαμηλού κινδύνου 25% και τη **συντακτική αυτονομία** που για άλλη μια φορά αξιολογήθηκε ως υψηλού κινδύνου (88%), οι υπόλοιποι δείκτες παρουσιάζουν μεσαίο κίνδυνο.

Ο δείκτης **Πολιτική ανεξαρτησία των Μέσων Ενημέρωσης** εξακολουθεί να παρουσιάζει και φέτος μέτριο επίπεδο κινδύνου (54%), γεγονός που δείχνει ότι δεν έχει σημειωθεί κάποια ουσιαστική πρόοδος σε αυτόν τον τομέα. Τα ελληνικά ΜΜΕ μπορεί να μην ανήκουν άμεσα σε πολιτικούς, καθώς αυτό απαγορεύεται από το νόμο, ωστόσο, η σχετική βιβλιογραφία έχει καταγράψει την ύπαρξη σχέσης αλληλεξάρτησης μεταξύ των πολιτικών ελίτ και των ιδιοκτητών τους (π.χ. Parathanassopoulos et al., 2021; Papadopoulou, 2019). Μια άλλη άκρως προβληματική κατάσταση αφορά το ένα και μοναδικό πρακτορείο ειδήσεων της χώρας, το Αθηναϊκό-Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων (ΑΝΑΜΠΑ), το οποίο λειτουργεί «υπό τον άμεσο έλεγχο του Κράτους», πρακτική που έχει καταδικαστεί από το Συμβούλιο της Επικρατείας. Πρόσφατα μάλιστα, η κυβέρνηση αποφάσισε να αυξήσει τον αριθμό των μελών του ΔΣ του από επτά σε εννέα ορίζοντας πως η ίδια θα διορίζει τα δύο επιπλέον μέλη, γεγονός το οποίο θα οδηγήσει σε περαιτέρω αύξηση του ελέγχου της στο πρακτορείο ειδήσεων.

Ο δείκτης **Συντακτική αυτονομία** παρουσιάζει ανησυχητικά υψηλό επίπεδο κινδύνου (88%). Ο σταθερά υψηλός κίνδυνος συνδέεται με την απουσία διασφαλίσεων που θα μπορούσαν να εγγυηθούν την αυτονομία και την παντελή απουσία πολιτικών παρεμβάσεων κατά την πρόσληψη και απόλυση αρχισυντακτών σε

ιδιωτικά και δημόσια ΜΜΕ. Η κατάσταση αυτή σε συνδυασμό με την αναποτελεσματική εφαρμογή της αυτορρύθμισης έχει ως αποτέλεσμα την παρουσία συστηματικών πολιτικών επιρροών στο περιεχόμενο των ΜΜΕ.

Στο μεσαίο επίπεδο κινδύνου (51%) κινείται ο δείκτης **Οπτικοακουστικά μέσα, διαδικτυακές πλατφόρμες και εκλογές**, παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με πέρυσι (35%). Παρά την ύπαρξη ειδικών διατάξεων^[42] για την αμεροληψία στις ειδησεογραφικές και ενημερωτικές εκπομπές, στην πράξη η έλλειψη πόρων του ΕΣΡ καθιστά προβληματική την παρακολούθηση της εφαρμογής των διατάξεων αυτών. Όσον αφορά στην εκπροσώπηση πολιτικών παραγόντων και πολιτικών απόψεων στη δημόσια τηλεόραση, σύμφωνα με την πιο πρόσφατη έκθεση του ΕΣΡ^[43], το 2020 η ΕΡΤ παρουσίασε διαφορετικές ομάδες πολιτικών παραγόντων ή/και πολιτικές απόψεις με προκατειλημμένο τρόπο, ευνοώντας σαφώς ορισμένους πολιτικούς παράγοντες ή/και απόψεις έναντι άλλων. Σύμφωνα με την ίδια έκθεση, στις εκλογές του 2019 οι τηλεοπτικοί σταθμοί της Ελλάδας (συμπεριλαμβανομένης της ΕΡΤ) αφιέρωσαν το 39,8% του χρόνου εκπομπής τους στο κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, το 31,53% στον ΣΥΡΙΖΑ και το 20,54% στον υπόλοιπο κόμματα.

Ο δείκτης **διαχείριση κρατικών πόρων και μέτρα ενίσχυσης των ΜΜΕ** εμφανίζει χαμηλό επίπεδο κινδύνου (25%). Πέρυσι ο αντίστοιχος κίνδυνος κυμαίνονταν στο 67% γεγονός που αποδόθηκε κυρίως στην έλλειψη διαφάνειας και δικαιοσύνης σχετικά με την κατανομή κρατικής επιχορήγησης ύψους 20 εκατομμυρίων ευρώ κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Φέτος, η ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε να αλλάξει αυτή την εικόνα και ανέλαβε διάφορες πρωτοβουλίες με στόχο να στηρίξει την βιομηχανία των ΜΜΕ της χώρας με δίκαιο τρόπο. Για παράδειγμα, επικύρωσε έναν νέο νόμο που αποσκοπεί στη θέσπιση κανόνων για τη διανομή της κρατικής διαφήμισης στον έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο^[44]. Σε κάθε περίπτωση, η αποτελεσματικότητά του μένει να φανεί. Επιπλέον, εξέδωσε Κοινή Υπουργική Απόφαση^[45] που ρυθμίζει την κατανομή των άμεσων επιδοτήσεων. Η λίστα με τους τελικούς δικαιούχους δημοσιοποιήθηκε χωρίς να καταγραφούν παράπονα ή αρνητικές αντιδράσεις σχετικά με τη διαφάνεια των διαδικασιών που ακολουθήθηκαν^[46]. Σε ό,τι αφορά στις έμμεσες κρατικές επιδοτήσεις, η ελληνική κυβέρνηση εφάρμοσε δύο μέτρα στήριξης για τον περιορισμό της κρίσης του τηλεοπτικού τομέα. Παρ' όλα αυτά, για άλλη μια φορά κατηγορήθηκε πως έδειξε προνομιακή μεταχείριση απέναντι στους μεγάλους τηλεοπτικούς σταθμούς τους οποίους και ενίσχυσε με διάφορα «δώρα»^[47]. Τέλος να σημειωθεί ότι τα έντυπα μέσα απολαμβάνουν χαμηλότερο συντελεστή φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ) (άρθρο 21 παράγραφος 1 του Ν. 2859/2000 όπως ισχύει).

Ο τελευταίος δείκτης για την **Ανεξαρτησία της δημόσιας ραδιοτηλεόρασης** παρουσιάζει μεσαίο επίπεδο κινδύνου (58%), το οποίο είναι χαμηλότερο από πέρυσι (67%), αντικατοπτρίζοντας κυρίως τις αλλαγές στη μεθοδολογία της παρούσας έρευνας. Σε ό,τι αφορά τις δικλείδες ασφαλείας για τις διαδικασίες διορισμού σε διοικητικές θέσεις της ΕΡΤ, παρά την ύπαρξη σχετικών νομοθετικών διατάξεων, στην πράξη διαπιστώνεται πως ο Πρόεδρος, ο Διευθύνων Σύμβουλος και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΡΤ επιλέγονται και διορίζονται με απόφαση του αρμόδιου υπουργού της εκάστοτε κυβέρνησης. Να σημειωθεί ότι πρόεδρος της ΕΡΤ είναι ο πρώην διευθυντής του Γραφείου Τύπου του κυβερνώντος κόμματος της Νέας Δημοκρατίας. Επιπλέον, όπως προκύπτει από σχετικές έρευνες, η γραμμή της ΕΡΤ δεν είναι απολύτως ανεξάρτητη από την κυβέρνηση (π.χ. Ιωσηφίδης, 2017). Όσον αφορά στη χρηματοδότηση, η ΕΡΤ αντλεί τα έσοδά της μέσω υποχρεωτικού τέλους άδειας, διαφήμισης και άλλων πηγών.

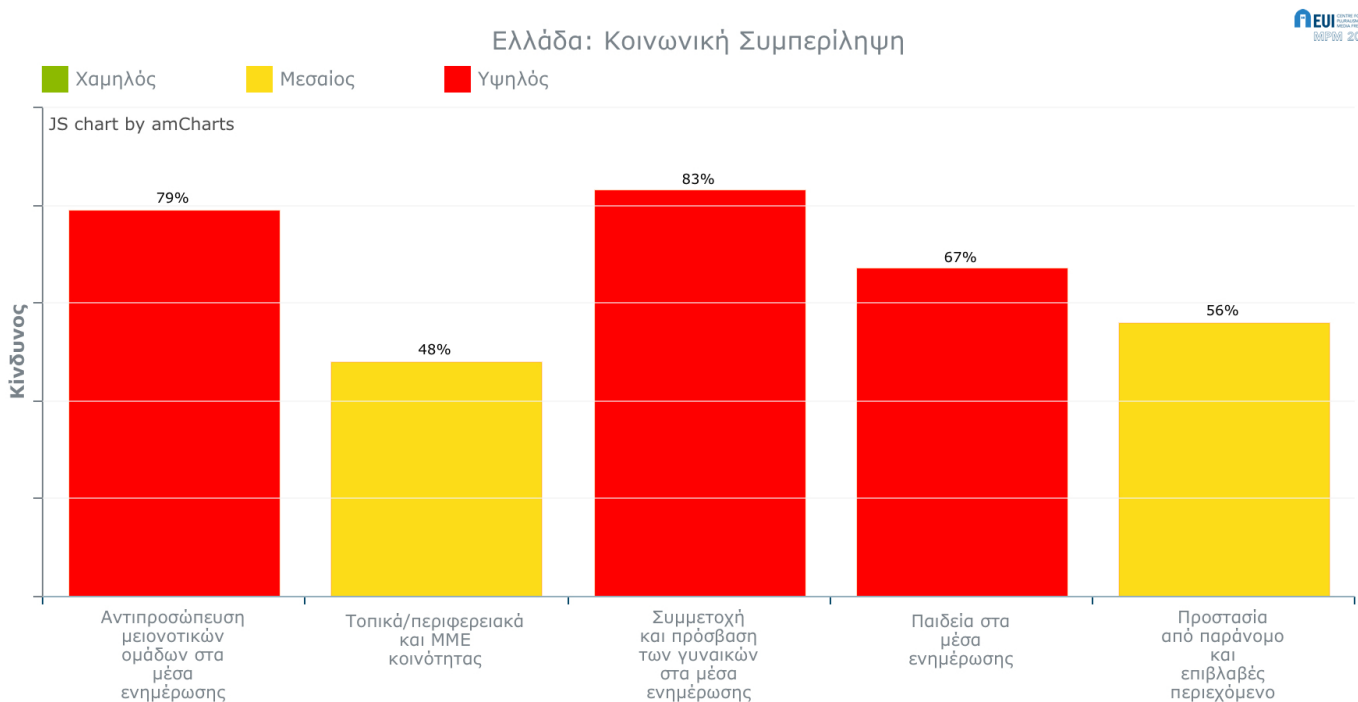
Ψηφιακό περιβάλλον

Η **Πολιτική Ανεξαρτησία στο ψηφιακό περιβάλλον** εμφανίζει επίπεδο κινδύνου 36%, το οποίο είναι σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με πέρυσι (21%). Κανένας από τους μεγαλύτερους ιστότοπους της Ελλάδας ^[48] δεν ανήκει απευθείας σε βουλευτές ή πολιτικά κόμματα, ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι εκτιμάται πως υπάρχουν περισσότερες από 10.000 ιστοσελίδες και ιστολόγια στην Ελλάδα και μόνο 1.137 εξ αυτών είναι αυτή τη στιγμή πιστοποιημένα από τη Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνιών. Μάλιστα οι πληροφορίες αναφορικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς τους δεν είναι δημόσια διαθέσιμες. Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι το πεδίο των ψηφιακών μέσων δεν παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις σε σχέση με τα παραδοσιακά ΜΜΕ. (Parathanassopoulos et al., 2021).

Όσον αφορά στον δείκτη σχετικά με τους **Κανόνες για την πολιτική διαφήμιση στο διαδίκτυο**, αυτός παρουσιάζει επίπεδο κινδύνου 56%. Η σχετική νομοθεσία προβλέπει ανώτατα όρια δαπανών για τις εκστρατείες των υποψηφίων, δεν υπάρχουν όμως διατάξεις για τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών στην πολιτική διαφήμιση στα διαδικτυακά ΜΜΕ κατά τις προεκλογικές εκστρατείες. Υπάρχουν κανόνες που επιβάλλουν διαφάνεια στις δαπάνες των πολιτικών εκστρατειών, παρόλα αυτά, η νομοθεσία δεν περιέχει διατάξεις που να υποχρεώνουν τα πολιτικά κόμματα να διαθέτουν στους ιστοτόπους τους πληροφορίες ειδικά για τα χρήματα που δαπανούν στις διαδικτυακές πλατφόρμες.

3.4. Κοινωνική συμπερίληψη (67% - Υψηλός κίνδυνος)

Οι επιμέρους δείκτες του θεματικού άξονα της Κοινωνικής Συμπερίληψης εξετάζουν την πρόσβαση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων στα μέσα ενημέρωσης: μειονότητες, τοπικές κοινωνίες, γυναίκες και άτομα με αναπηρία. Εξετάζουν επίσης ζητήματα παιδείας στα μέσα ενημέρωσης και τις ψηφιακές δεξιότητες του πληθυσμού. Κατά την εφαρμογή του Παρατηρηρίου για το έτος 2020 (MPM2021) προστέθηκε ένας νέος δείκτης, «προστασία από παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο», με στόχο την αξιολόγηση των προκλήσεων που προκύπτουν από τη χρήση ψηφιακών τεχνολογιών. Εξαιτίας αυτής της προσθήκης, η σύγκριση των παρόντων αποτελεσμάτων με παλαιότερα πρέπει να γίνεται με προσοχή.

Ο θεματικός άξονας της **Κοινωνικής Συμπερίληψης** παρουσιάζει τον δεύτερο υψηλότερο κίνδυνο στην παρούσα Έκθεση, καθώς αξιολογείται με υψηλό κίνδυνο (67%), δείκτης που παραμένει σχεδόν σταθερός από το 2021 (66%). Τρεις δείκτες έχουν αυξηθεί από πέρυσι (**Πρόσβαση μειονοτικών ομάδων στα Μέσα Ενημέρωσης, Συμμετοχή και πρόσβαση των γυναικών στα Μέσα Ενημέρωσης και Παιδεία στα Μέσα Ενημέρωσης**), ενώ ένας παρουσίασε σημαντική μείωση (**Τοπικά/περιφερειακά και ΜΜΕ κοινότητας**). Με εξαίρεση τα **τοπικά/περιφερειακά και ΜΜΕ κοινότητας** και την **Προστασία από παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο**, οι υπόλοιποι δείκτες σε αυτόν τον τομέα παρουσιάζουν βαθμολογίες υψηλού κινδύνου. Αυτό υποδηλώνει ότι η Κοινωνική Συμπερίληψη είναι ένα εξαιρετικά προβληματικό ζήτημα που αξίζει πολύ περισσότερη προσοχή και συγκεκριμένες πρωτοβουλίες με στόχο τη βελτίωση της πρόσβασης στα Μέσα Ενημέρωσης από συγκεκριμένες ομάδες της κοινωνίας.

Ο δείκτης της **Πρόσβασης μειονοτικών ομάδων στα Μέσα Ενημέρωσης** στην Ελλάδα έχει αξιολογηθεί ως υψηλού κινδύνου (79%), ελαφρώς υψηλότερα από το προηγούμενο έτος (76%). Ο νόμος προβλέπει ότι η δημόσια ραδιοτηλεόραση (ΕΡΤ) οφείλει να μεταδίδει θέματα που προστατεύουν τις μειονότητες ^[49], αλλά δεν υπάρχουν συγκεκριμένες διατάξεις που να διασφαλίζουν την πρόσβαση της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης στον χρόνο εκπομπής στα κανάλια ή τις υπηρεσίες της ΕΡΤ. Η μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης δεν έχει ειδησεογραφικές, ενημερωτικές ή τρέχουσες εκπομπές στη γλώσσα της σε κανένα από τα τηλεοπτικά κανάλια της ΕΡΤ, ενώ ούτε οι τοπικοί δημόσιοι ραδιοφωνικοί σταθμοί προσφέρουν ειδήσεις στη γλώσσα της. Επιπλέον, ιστορικοί μειονοτικοί πληθυσμοί που δεν αναγνωρίζονται από το νόμο, όπως οι Βλάχοι, οι Αρβανίτες ή οι Σλαβόφωνοι, δεν έχουν επίσης ειδήσεις στις γλώσσες τους

στα τηλεοπτικά κανάλια της ΕΡΤ. Αυτή η έλλειψη διατάξεων και πρόσβασης στα Μέσα Ενημέρωσης υπογραμμίζει την περιθωριοποίηση αυτών των ομάδων και θέτει σε σημαντικό κίνδυνο την εκπροσώπηση και την ένταξή τους στην κοινωνία. Επιπλέον, η πολιτική για την προσβασιμότητα του περιεχομένου των Μέσων Ενημέρωσης για άτομα με αναπηρία είναι ανεπαρκής στην Ελλάδα. Το άρθρο 10 του νόμου 4779/2021 απαιτεί από τους παρόχους υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων να αυξήσουν την προσβασιμότητα, αλλά ακόμα και η ηχητική περιγραφή του μεταδιδόμενου περιεχομένου δεν προσφέρεται πλήρως.

Ο δείκτης **Τοπικά/περιφερειακά και ΜΜΕ κοινότητας** εμφανίζει μεσαίο κίνδυνο (48%), μειωμένο κατά 21 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι (69%). Ένα νέο πρόγραμμα χρηματοδότησης εισήχθη για την παροχή οικονομικής υποστήριξης σε εθνικά, περιφερειακά και τοπικά Μέσα Ενημέρωσης στην Ελλάδα, παρόλο που παραμένει ασαφές εάν έχει εφαρμοστεί αποτελεσματικά^[50]. Επιπλέον, οι τοπικές και περιφερειακές εφημερίδες πρέπει να εγγραφούν στο Ηλεκτρονικό Υπομητρώο Περιφερειακών και Τοπικών Μέσων για να είναι επιλέξιμες για μειωμένες τιμές ταχυδρομικών υπηρεσιών, ενώ πρέπει να πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια όπως ιδιοκτησία-διαφάνεια, πρωτότυπο περιεχόμενο και όριο αντιτύπων (φύλλων) που πωλούνται. Η διαδικασία εγγραφής απαιτεί από τους αιτούντες να παρέχουν τις σχετικές πληροφορίες ετησίως για να ανανεώσουν την εγγραφή τους. Η αποτελεσματικότητα του προγράμματος χρηματοδότησης και η διαδικασία εγγραφής δεν μπορούν να αξιολογηθούν έως ότου τεθούν σε πλήρη λειτουργία^[51].

Ο δείκτης της **Συμμετοχής και πρόσβασης των γυναικών στα Μέσα Ενημέρωσης** αξιολογείται ως υψηλού κινδύνου (83%), υψηλότερα από το 2021, υποδηλώνοντας επίμονη υποεκπροσώπηση των γυναικών σε εκτελεστικές θέσεις και διοικητικά συμβούλια. Στον ιδιωτικό τομέα, μόνο το 8% των μελών των διοικητικών συμβουλίων στα τηλεοπτικά κανάλια είναι γυναίκες, ενώ οι γυναίκες αποτελούν το 20% των στελεχών. Ο δημόσιος τομέας δεν έχει υιοθετήσει πολιτικές και μέτρα που στοχεύουν στην προώθηση της ισότητας των φύλων, ενώ τις εκτελεστικές θέσεις στο διοικητικό συμβούλιο της ΕΡΤ κατέχουν σήμερα αποκλειστικά άνδρες. Επιπλέον, οι άνδρες εμπειρογνώμονες καλούνται συχνότερα από τα Μέσα Ενημέρωσης να σχολιάσουν πολιτικά και σχετικά θέματα από ό,τι οι γυναίκες εμπειρογνώμονες, γεγονός που αντικατοπτρίζει την έλλειψη επίσημων κανόνων για την ισορροπία των φύλων στις αναφορές και το περιεχόμενο ειδήσεων. Οι γυναίκες απεικονίζονται με άκρως στερεοτυπικό και μερικές φορές υποτιμητικό τρόπο στις ειδήσεις, ιδιαίτερα στα άκροδεξια Μέσα Ενημέρωσης (Siapera & Papadopoulou, 2021).

Ο δείκτης για την **Παιδεία στα Μέσα Ενημέρωσης** στην Ελλάδα έχει αυξηθεί από μεσαίου κινδύνου (46%) το 2021, σε υψηλό κίνδυνο (67%) το 2022. Ενώ ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας μπορεί να παρατηρηθεί σε διάφορους κυβερνητικούς φορείς και οργανισμούς, δεν αναφέρεται ρητά και θεωρείται ως ανεπαρκώς ανεπτυγμένη και εφαρμοζόμενη πολιτική. Ωστόσο, ο νέος ελληνικός νόμος 4779/2021, ο οποίος εφαρμόζει την αναθεωρημένη Οδηγία για τις Υπηρεσίες Οπτικοακουστικών Μέσων AVMSD 2018/1808, αποτελεί σημαντικό βήμα για την προώθηση της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας. Αν και ο γραμματισμός στα μέσα δεν διδάσκεται ως ξεχωριστό μάθημα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, είναι ευρέως διαδεδομένο στη μη τυπική εκπαίδευση. Πολλές πρωτοβουλίες με στόχο την αύξηση της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας πραγματοποιούνται σε διαφορετικά περιβάλλοντα, γεγονός που δείχνει ότι υπάρχει συνειδητοποίηση της σημασίας του γραμματισμού στα μέσα στην Ελλάδα. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι ο γραμματισμός στα μέσα επικοινωνίας δεν αναγνωρίζεται ακόμη ευρέως ως βασική δεξιότητα και συχνά παραβλέπεται. Για να αντιμετωπιστεί αυτό, απαιτούνται περισσότερες προσπάθειες για την προώθηση της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας και την ενσωμάτωσή της στο εκπαιδευτικό σύστημα. Με την εφαρμογή του νέου νόμου, υπάρχει ελπίδα ότι η παιδεία στα μέσα επικοινωνίας θα κατέχει πλέον πιο εξέχουσα θέση στην εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Ψηφιακό περιβάλλον

Όσον αφορά τις **ψηφιακές διαστάσεις του τομέα της Κοινωνικής Συμπερίληψης**, ο κίνδυνος υπολογίζεται σε 53% ενώ το 2021 είχε υπολογιστεί στο 59%. Ο δείκτης Προστασίας από παράνομο και επιβλαβές περιεχόμενο μειώθηκε σε μεσαίου κινδύνου (56%), από 69% το 2021. Σύμφωνα με το Media Literacy Index 2022, η χώρα θεωρείται μία από τις πιο ευάλωτες σε παραπληροφόρηση και ψευδείς ειδήσεις στην Ευρώπη ^[52]. Αν και η Ελλάδα έχει κάποιες πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, οι δεξιότητες ελέγχου δεδομένων εξακολουθούν να λείπουν και η κατανόηση των αρνητικών επιπτώσεων της κοινοποίησης ψεύτικων ειδήσεων είναι περιορισμένη στο κοινό. Ο αγώνας της χώρας κατά της παραπληροφόρησης βρίσκεται ακόμη σε πρώιμο στάδιο και τα πλαίσια αυτορρύθμισης για την αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο δεν εφαρμόζονται ευρέως. Η Ελλάδα κατατάσσεται τέταρτη στη χαμηλότερη κατηγορία στην Ευρώπη, μαζί με την Τουρκία και άλλες βαλκανικές χώρες, και στερείται ειδικών διατάξεων για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης. Μόνο μία στις τρεις πρωτοβουλίες ελέγχου δεδομένων είναι αυτοδύναμη, αλλά δύο στις τρεις έχουν συνεργαστεί με το πρόγραμμα ελέγχου δεδομένων της Meta στο Facebook και χρηματοδοτούνται μέσω αυτού. Το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Ψηφιακών Μέσων επέλεξε πρόσφατα το MedDMO στην Ελλάδα ως έναν από τους έξι νέους κόμβους για τη δημιουργία μιας τεχνολογικής πλατφόρμας για την εξυπηρέτηση της έρευνας που θα παρέχει σε άλλους εθνικούς κόμβους πολύτιμες πληροφορίες. Ο πυρήνας της αποστολής του MedDMO είναι οι δραστηριότητες παιδείας στα μέσα επικοινωνίας που στοχεύουν στην ευαισθητοποίηση και την ανάπτυξη κριτικής σκέψης για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης, και η πρωτοβουλία παρακολούθησης παραπληροφόρησης ήταν προγραμματισμένο να ξεκινήσει στις αρχές του 2023. Όσον αφορά τις συνολικές ψηφιακές δεξιότητες, ο πληθυσμός της Ελλάδας με βασικές ή ανώτερες βασικές δεξιότητες δεν είναι υψηλότερος από 52%. Σε σύγκριση με άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι συνολικές ψηφιακές δεξιότητες της Ελλάδας βαθμολογούνται ως μεσαίου κινδύνου.

4. Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της τρέχουσας Έκθεσης για την Ελλάδα δείχνουν ότι ο πλουραλισμός των Μέσων Ενημέρωσης και η ελευθερία του Τύπου βρίσκονται σε κατάσταση διαρκούς κρίσης καθώς τα περισσότερα από τα παλιά προβλήματα παραμένουν, ενώ νέες προκλήσεις, με πιο χαρακτηριστική την παρακολούθηση δημοσιογράφων με το λογισμικό Predator έχουν προστεθεί στο μείγμα οδηγώντας σε μια εξαιρετικά ανησυχητική κατάσταση. Οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι συνδέονται και φέτος με την κατάσταση του **Πλουραλισμού της αγοράς των Μέσων Ενημέρωσης** (70%) και της **Κοινωνικής Συμπερίληψης** (67%). Ο θεματικός άξονας της **Θεμελιώδους Προστασίας** βρίσκεται στα ίδια επίπεδα με πέρυσι (52%) ενώ αυτός της **Πολιτικής Ανεξαρτησίας** παρουσιάζει χαμηλότερο επίπεδο επικινδυνότητας (55%).

Όσον αφορά στους κινδύνους που συνδέονται με το θεματικό άξονα της **Θεμελιώδους Προστασίας** [52%- ΜΕΣΑΙΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ] αυτοί θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με τα ακόλουθα μέτρα:

- Αποποινικοποίηση του αδικήματος της δυσφήμισης.
- Εφαρμογή αποτελεσματικής αντι- SLAPP νομοθεσίας η οποία θα μπορούσε να αποτρέψει αυθαίρετες και παράνομες προσπάθειες παρεμπόδισης της κριτικής δημοσιογραφίας.
- Απαγόρευση χρήσης λογισμικού παρακολούθησης εναντίον δημοσιογράφων.
- Ενίσχυση της ανεξαρτησίας και της αποτελεσματικότητας του ΕΣΡ με τη θέσπιση σαφών κανόνων για τις διαδικασίες διορισμού των μελών του και την παροχή των απαραίτητων πόρων.
- Διοργάνωση δραστηριοτήτων ενημέρωσης σχετικά με τη νομοθεσία για την προστασία των μαρτύρων δημοσίου συμφέροντος

Ο **Πλουραλισμός στην Αγορά των Μέσων Ενημέρωσης** είναι ο άξονας με τον υψηλότερο κίνδυνο στην παρούσα έκθεση [70%- ΥΨΗΛΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ]. Για τις προκλήσεις σε αυτόν τον τομέα, προτείνονται οι ακόλουθες πολιτικές:

- Ενίσχυση της διαφάνειας της ιδιοκτησίας των Μέσων Ενημέρωσης με την πλήρη αποκάλυψη των στοιχείων ιδιοκτησίας για όλα τα μέσα και τη διασφάλιση της πρόσβασης του κοινού σε μητρώα ιδιοκτησίας όπως τα Μητρώα του Νόμου 5005/2022 και το Μητρώο UBO.
- Αύξηση της διαθεσιμότητας επίσημων δεδομένων σχετικά με τη συγκέντρωση των Μέσων Ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένης της συγκέντρωσης του αναγνωστικού κοινού των εκδοτών.
- Ανάπτυξη νόμων ή μέτρων αυτορρύθμισης για την προστασία των δημοσιογράφων από πιθανά προβλήματα που προκύπτουν λόγω αλλαγών στην ιδιοκτησία ή στη γραμμή σύνταξης.
- Εισαγωγή νομοθεσίας για την αποτροπή της υψηλής συγκέντρωσης ιδιοκτησίας στον τομέα των Μέσων Ενημέρωσης.
- Ενίσχυση της βιωσιμότητας των Μέσων Ενημέρωσης με περισσότερες ευκαιρίες χρηματοδότησης και οικονομικής υποστήριξης σε ανεξάρτητους δημοσιογράφους και οργανισμούς Μέσων Ενημέρωσης.

Αρκετοί κίνδυνοι σχετίζονται με το θεματικό άξονα της **Πολιτικής Ανεξαρτησίας** [55%- ΜΕΣΑΙΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ]. Ορισμένα μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να συμβάλουν στην αντιμετώπισή τους είναι τα εξής:

- Διασφάλιση της αυτονομίας και της αμεροληψίας του Αθηναϊκού-Μακεδονικού Πρακτορείου Ειδήσεων αλλάζοντας τις διαδικασίες διορισμού των μελών του διοικητικού συμβουλίου
- Ενίσχυση της ανεξαρτησίας της ΕΡΤ εφαρμόζοντας ειδικούς κανόνες σχετικά με τους διορισμούς και τις απολύσεις δημοσιογράφων και αρχισυντακτών.

Στον άξονα της **Κοινωνικής Συμπερίληψης** [67%- ΥΨΗΛΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ], θα μπορούσαν να εφαρμοστούν τα ακόλουθα μέτρα:

- Εισαγωγή διατάξεων για την διασφάλιση της πρόσβασης των μειονοτικών ομάδων, ιδιαίτερα της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης, στον χρόνο εκπομπής στα κανάλια και τις υπηρεσίες της ΕΡΤ.

- Εφαρμογή πολιτικών και μέτρων που στοχεύουν στην προώθηση της ισότητας των φύλων, ιδίως στον δημόσιο τομέα και κανόνων για την ισορροπία της εκπροσώπησης των φύλων στο ρεπορτάζ και το περιεχόμενο ειδήσεων.
- Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του νέου προγράμματος χρηματοδότησης που έχει σχεδιαστεί για την παροχή οικονομικής υποστήριξης σε εθνικά, περιφερειακά και τοπικά Μέσα Ενημέρωσης στην Ελλάδα.
- Περαιτέρω προώθηση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας και ενσωμάτωσή του στο εκπαιδευτικό σύστημα στην Ελλάδα. Αναγνώριση του γραμματισμού στα μέσα επικοινωνίας ως βασικής δεξιότητας και εισαγωγή πολιτικών που στοχεύουν στη διδασκαλία της παιδείας στα μέσα επικοινωνίας ως ξεχωριστού μαθήματος στο σχολείο.

5. Σημειώσεις

- [1] Ελληνική Στατιστική Αρχή, 2021 <https://www.statistics.gr/2021-census-res-pop-results>
- [2] Τα δεδομένα από την απογραφή του 2021 δεν είναι ακόμη διαθέσιμα
- [3] <https://www.hellenicparliament.gr/en/news/links/political-parties/>
- [4] European Commission: Economic forecast for Greece – 2022
- [5] Ελληνική Στατιστική Αρχή: Η Ελληνική Οικονομία (30 Δεκεμβρίου 2022) – 2022
- [6] Ισχυρή ανάπτυξη το 2022 στην Ελλάδα <https://www.newmoney.gr/roh/palmos-oikonomias/oikonomia/ischiri-anaptixi-to-2022-stin-ellada-alma-tou-aep-kata-59/>
- [7] Ελληνική Στατιστική Αρχή (2022) ΔΕΙΚΤΗΣ ΤΙΜΩΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ: Δεκέμβριος 2022, ετήσιος πληθωρισμός 7.2% - <https://www.statistics.gr/documents/20181/4904f299-c13a-66bd-28eb-ba04fd3ed76c>
- [8] Στο 6,6% η ανεργία στη ζώνη του ευρώ - <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15893630/3-01022023-BP-EN.pdf/e907214e-5496-dfa0-cd00-2d68dbf62f2b>
- [9] <https://insidestory.gr/article/greek-state-and-spyware-vendor-intellexa-they-are-acquainted-after-all> και <https://rsf.org/en/greek-and-european-authorities-must-take-urgent-action-after-many-more-journalists-said-have-been> και <https://cpj.org/europe/greece/>
- [10] <https://europeanjournalists.org/blog/2022/10/21/greece-slapp-award-winner-grigoris-dimitriadis-urged-to-drop-defamation-lawsuit/>
- [11] <https://cpj.org/2022/10/in-greece-reporters-killings-unsolved-critical-journalists-complain-of-growing-threats/>
- [12] <https://www.mapmf.org/alert/25315>.
- [13] <https://rsf.org/en/country/greece>
- [14] <https://ipi.media/the-covid-19-crisis-highlights-greeces-media-problem/>
- [15] Papadopoulou, L. 2019. “Democracy and Media Transparency: Systemic Failures in Greek Radio Ecosystem and the Rise of Alternative and Radical Web Radio.” In *Transparencia, Mediatica, Oligopolios, y Democracia*, edited by M. Chaparro-Escudero, 211–218. Madrid: Comunicacion Social; Papadopoulou, L. (2020). Alternative hybrid media in Greece: An analysis through the prism of political economy. *Journal of Greek Media & Culture*, 6(2), 199-218. https://doi.org/10.1386/jgmc_00013_1
- [16] <https://www.reuters.com/world/europe/greek-intelligence-service-admits-spying-journalist-sources-2022-08-03/> και <https://rsf.org/en/greek-and-european-authorities-must-take-urgent-action-after-many-more-journalists-said-have-been>
- [17] <https://rsf.org/en/greece-s-predator-gate-draft-law-surveillance-falling-short-european-standards-must-be-amended>
- [18] Αυτό το άρθρο κρίθηκε προβληματικό λόγω του ασαφούς ορισμού του τι συνιστά ψευδείς ειδήσεις, κάτι που θα μπορούσε να οδηγήσει ακόμη και σε φυλάκιση ή επιβολή προστίμων εναντίον δημοσιογράφων για τα επικριτικά ρεπορτάζ τους
- [19] <https://www.mapmf.org/alert/25315>.
- [20] Συγκεκριμένα το Documento και το Press Project <https://thepressproject.gr/mitsotakis-apo-ti-mia->

milouse-gia- eleftheria-tou-tyπου-kai-aptin-alli-ekove-tis-erotiseis-tou-documento-kai-tou-the-press-project/

- [21] Περιλαμβάνει αυστηρότερα μέτρα προστασίας για εκείνους που επιθυμούν να παρέχουν πληροφορίες για θέματα διαφθοράς
- [22] <https://cpj.org/2022/10/in-greece-reporters-killings-unsolved-critical-journalists-complain-of-growing-threats/>
- [23] Για παράδειγμα, ξέσπασε πυρκαγιά στα κεντρικά γραφεία του Real και τέθηκε σε κίνδυνο η ζωή μία ηχολήπτριας
- [24] <https://ipi.media/greece-journalists-targeted-in-several-slapp-lawsuits/>
- [25] <https://europeanjournalists.org/blog/2022/10/21/greece-slapp-award-winner-grigoris-dimitriadis-urged-to-drop-defamation-lawsuit/>
- [26] <https://www.mapmf.org/alert/25509>
- [27] <https://rsf.org/en/country/greece>
- [28] <https://www.esr.gr/wp-content/uploads/EP2021.pdf>
- [29] https://www.eett.gr/opencms/export/sites/default/EETT/Electronic_Communications/Telecoms/OpenInternet/AnnualReport/NN_report_2021-2022_EETT.pdf
- [30] <https://www.imerodromos.gr/dikastikh-nikh-tou-nikou-mpogiopoulou-kata-tou-facebook/>
- [31] <https://www.reuters.com/world/europe/greek-intelligence-service-admits-spying-journalist-sources-2022-08-03/>
και <https://rsf.org/en/greek-and-european-authorities-must-take-urgent-action-after-many-more-journalists-said-have-been>
- [32] Για παράδειγμα, Νόμος 4779/2021
- [33] Το Αρθ. 14(9) του Συντάγματος ορίζει ότι το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η οικονομική κατάσταση και τα μέσα χρηματοδότησης των μέσων ενημέρωσης γνωστοποιούνται, όπως ο νόμος ορίζει. Επιβάλλει επίσης στην εθνική νομοθεσία να ορίζει τα μέτρα και τους περιορισμούς που απαιτούνται
- [34] Υπουργική απόφαση 174950 ΕΞ 2022/29.11.2022
- [35] Για παράδειγμα, Ν. 3592/2007, Ν. 4339/2015 και Ν. 4512/2018
- [36] Στο Άργος επιβλήθηκαν επίσης κυρώσεις από την Ελληνική Επιτροπή Ανταγωνισμού
<https://www.epant.gr/enimerosi/deltia-tyπου/item/1288-deltio-tyπου-afasi-epi-tou-elegxou-symmorfosis-tis-etairias-argos.html>
- [37] Οδηγίες 2019/789, (EU) 2019/790, και 2006/115/E
- [38] Digital News Report - 2022
- [39] Leandros, N. & Papadopoulou, L. 2020. Strategic business models in times of transformational change and crisis: A new typology for sustainable media. *Journal of Media Management and Entrepreneurship* 2(1):28-41. doi:10.4018/JMME.2020010102
- [40] Τα Reporters United, The Manifold, και Solomon κέρδισαν έσοδα μέσω επιχορηγήσεων από διεθνείς οργανισμούς. Το Vouliwatch είναι μία ανεξάρτητη, μη κερδοσκοπική πρωτοβουλία ανοιχτής διακυβέρνησης, η οποία βασίζεται σε δωρεές των αναγνωστών του και προσφέρει εργαλεία παρακολούθησης και ελέγχου της νομοθεσίας
- [41] Angelou, I., Katsaras, V., Kourkouridis, D., and Veglis, A. (2020) Social Media Followership as a Predictor of News Website Traffic, *Journalism Practice*, 14:6, 730-748, DOI: 10.1080/17512786.2019.1635040
- [42] Για παράδειγμα Ν. 4173/2013
- [43] ESR 2020 activity report - 2020

- [44] <https://www.capital.gr/politiki/3687056/egkrithike-epi-tis-arxis-to-nomosxedio-gia-ton-tupo-oi-theseis-ton-foreon> και <https://www.mapmf.org/alert/25509>
- [45] 81/24.5.2022 με τίτλο «Πρόγραμμα χρηματοδότησης για την οικονομική ενίσχυση εθνικών, περιφερειακών και τοπικών εταιρειών έκδοσης εφημερίδων, περιφερειακών παρόχων επίγειου ψηφιακού τηλεοπτικού περιεχομένου, ραδιοφωνικών σταθμών, περιοδικού τύπου και εταιρειών ηλεκτρονικών μέσων ενημέρωσης».
- [46] <https://diavgeia.gov.gr/decision/view/EΘX846ΜΓΨ7-OPP>
- [47] https://www.avgi.gr/koinonia/399058_i-koryfi-toy-pagoboynoy-tis-heiragogisis-ton-mme
- [48] Σύμφωνα με το τελευταίο report του Reuter’s Institute (2022) τα τέσσερα κυρίαρχα ΜΜΕ στην Ελλάδα είναι 1) In.gr 2) Newsbomb.gr, 3) Dikaiologitika.gr και 4) Protothema.gr
- [49] Άρθρο 3(2) του Ν. 4173/2013
- [50] Το νέο πρόγραμμα χρηματοδότησης εισήχθη με την μορφή Κοινής Υπουργικής Απόφασης 81/24.5.2022
- [51] Η προθεσμία υποβολής αιτήσεων ήταν η 20η Ιουνίου 2022 και οι τελικοί δικαιούχοι του προγράμματος έχουν δημοσιευτεί στη Διαύγεια. Αν και δεν είναι σαφές εάν το πρόγραμμα χρηματοδότησης έχει ξεκινήσει ή όχι, η αποτελεσματικότητά του δεν μπορεί να αξιολογηθεί έως ότου τεθεί σε λειτουργία για κάποιον καιρό
- [52] Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 4η χειρότερη από τις 5 κατηγορίες χωρών της Ευρώπης, μαζί με την Τουρκία και άλλες βαλκανικές χώρες.

6. Αναφορές

- Angelou, I., Katsaras, V., Kourkouridis, D. and Veglis, A. (2020) Social Media Followership as a Predictor of News Website Traffic, *Journalism Practice*, 14:6, 730-748, DOI: 10.1080/17512786.2019.1635040
- CPJ (2022). In Greece, reporters' killings unsolved, critical journalists complain of growing threats, available at <https://cpj.org/2022/10/in-greece-reporters-killings-unsolved-critical-journalists-complain-of-growing-threats/>[Accessed 9/2/2023]
- CPJ 2022, Four Greek investigative journalists say intelligence authorities followed them, tracked their phones, available at <https://cpj.org/2022/11/four-greek-investigative-journalists-say-intelligence-authorities-followed-them-tracked-their-phones/>[Accessed 19/2/2023]
- EFJ 2022. Greece: SLAPP award winner Grigoris Dimitriadis urged to drop defamation lawsuit, available at <https://europeanjournalists.org/blog/2022/10/21/greece-slapp-award-winner-grigoris-dimitriadis-urged-to-drop-defamation-lawsuit/>[Accessed 20/2/2023]
- European Commission (2023) Economic forecast for Greece. Available at: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/greece/economic-forecast-greece_en
- Eurostat (2022) Euro area unemployment at 6.6%. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/15893630/3-01022023-BP-EN.pdf/e907214e-5496-dfa0-cd00-2d68dbf62f2b>
- Hellenic Parliament (2022). Political Parties. Available at: <https://www.hellenicparliament.gr/en/news/links/political-parties/>
- Hellenic Statistical Authority (2021) Results of the 2021 Population - Housing Census. Available at: <https://www.statistics.gr/2021-census-res-pop-results>
- Hellenic Statistical Authority (2022) Consumer price index. Available at: https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_javax.faces.resource=document&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_in=downloadResources&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_documentID=488542&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_locale=el
- Inside story 2022, Greek State and spyware vendor Intellexa: they are acquainted after all, available at <https://insidestory.gr/article/greek-state-and-spyware-vendor-intellexa-they-are-acquainted-after-all>[Accessed 12/3/2023]
- IPI 2020, The Covid-19 crisis highlights Greece's media problem, available at <https://ipi.media/the-covid-19-crisis-highlights-greeces-media-problem/>[Accessed 12/3/2023]
- IPI 2022. Greece: Journalists targeted in several SLAPP lawsuits, available at <https://ipi.media/greece-journalists-targeted-in-several-slapp-lawsuits/>[Accessed 12/3/2023]
- Leandros, N. and Papadopoulou, L., 2020. Strategic business models in times of transformational change and crisis: a new typology for sustainable media. *Journal of Media Management and Entrepreneurship (JMME)*, 2(1), pp.28-41.
- Mapping media freedom 2022. Greece available at https://www.mapmf.org/explorer?f.country=Greece&f.year=2023.2022&f.source_of_incident=Police%2Fstate+security[Accessed 12/3/2023]
- Newman, N., Fletcher, R., Robertson, CT., Eddy, K. and Nielsen, RK. (2022) Reuters Institute Digital News Report 2022. Reuters Institute for the Study of Journalism. Available at: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2022-06/Digital_News-Report_2022.pdf
- Papadopoulou, L. and Maniou, T.A., 2021. 'Lockdown' on Digital Journalism? Mapping Threats to Press Freedom During the COVID-19 Pandemic Crisis. *Digital Journalism*, 9(9), pp.1344-1366.
- Papadopoulou, L., 2020. Alternative hybrid media in Greece: An analysis through the prism of political

economy. *Journal of Greek Media & Culture*, 6(2), pp.199-218.

Papadopoulou, L., 2021. Capítulo 12. Democracy and media transparency: systemic failures in greek radio ecosystem and the rise of alternative web radio. *Espejo de Monografías de Comunicación Social*, (4), pp.211-219.

Papadopoulou, L., 2022. *Monitoring media pluralism in the digital era: Application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania, Montenegro, the Republic of North Macedonia, Serbia and Turkey in the year 2021. Country report: Greece*. European University Institute.

Papathanassopoulos, S, Karadimitriou, A, Kostopoulos, C and Archontaki, I., 2021. I Greece: Media concentration and independent journalism between austerity and digital disruption. In J. Trappel, & T. Tomaz (Eds.), *The Media for Democracy Monitor 2021: How leading news media survive digital transformation* (Vol. 2). Nordicom, University of Gothenburg, pp. 177–230.

Press project 2022. Mitsotakis: On the one hand he was talking about freedom of the press and on the other hand he was cutting off the questions of Documento and The Press Project, available at <https://thepressproject.gr/mitsotakis-apo-ti-mia-milouse-gia-eleftheria-tou-typou-kai-aptin-alli-ekove-tis-erotiseis-tou-documento-kai-tou-the-press-project/>[Accessed 12/3/2023]

Reuters 2022, Greek intelligence service admits spying on journalist – sources, available at <https://www.reuters.com/world/europe/greek-intelligence-service-admits-spying-journalist-sources-2022-08-03/> [Accessed 12/3/2023]

RSF 2022 Greek and European authorities must take urgent action after many more journalists said to have been Predator targets, available at <https://rsf.org/en/greek-and-european-authorities-must-take-urgent-action-after-many-more-journalists-said-have-been> [Accessed 12/3/2023]

RSF 2022 Greece’s Predatorgate – draft law on surveillance falling short of European standards must be amended, says RSF, available at <https://rsf.org/en/greece-s-predatorgate-draft-law-surveillance-falling-short-european-standards-must-be-amended>[Accessed 12/3/2023]

RSF n.d. Greece, available at <https://rsf.org/en/country/greece>[Accessed 12/3/2023]

*Ευχαριστούμε τους/τις:

Παναγιώτα Μαστρογιάννη, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Καθ. Κωνσταντίνο Τσιτσελίκη, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Καθ. Ανδρέα Βέγλη, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Δρ. Αντωνία Παυλή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ειρήνη Ανδριοπούλου, Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, Προεδρία της Κυβέρνησης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΉ ΟΜΑΔΑ

Όνομα	Επώνυμο	Θέση	Οργανισμός	MPM2023 CT Επιστημονικός υπεύθυνος
Λαμπρινή	Παπαδοπούλου	Επίκουρη Καθηγήτρια	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών	Χ
Ιωάννης	Αγγέλου	Μεταδιδακτορικός ερευνητής, Λέκτορας επί συμβάσει	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ. ΟΜΑΔΑ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ

Η ομάδα εμπειρογνώμωνων αποτελείται από ειδικούς στον χώρο των μέσων ενημέρωσης και της επικοινωνίας. Οι εμπειρογνώμονες κλήθηκαν να εξετάσουν τις απαντήσεις της ομάδας που υλοποίησε την έρευνα στην Ελλάδα σε 16 δείκτες από τους συνολικά 200 δείκτες που απαρτίζουν το Παρατηρητήριο 2022. Σκοπός της διαδικασίας ήταν να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα των απαντήσεων στους δείκτες, των οποίων η αξιολόγηση μπορεί να θεωρηθεί ότι επιδέχεται έναν βαθμό υποκειμενικότητας, και συνεπώς, η συνολική ακρίβεια των αποτελεσμάτων του Παρατηρητηρίου 2022. Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν κείμενο είναι της ομάδας που πραγματοποίησε τη συλλογή δεδομένων και συνέγραψε την έκθεση και όχι των ειδικών εμπειρογνώμωνων.

Όνομα	Επώνυμο	Θέση	Οργανισμός
Γιάννης	Κότσιφος	Διευθυντής	Ένωση Δημοσιογράφων της Μακεδονίας και Ένωση Συντακτών Μακεδονίας-Θράκης (ΕΣΗΕΜ-Θ)
Μαρία	Σκάγκου	Head of Legal & External Affairs	Vodafone Greece
Γιώργος	Πλειός	Member/Head of the Department of Communication and Media Studies	National Council for Radio and Television & University of Athens
Νίκος	Λέανδρος	Καθηγητής	Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Ελπίδα	Βαμβακά	Διευθύντρια	Homo Digitalis

Έκθεση ερευνητικού έργου
Τεύχος -
Ιούνιος 2023

Publications Office
of the European Union

